

На основу члана 1. став (6), члана 5. став (1) тачка б) и члана 6. Закона о Фискалном савјету у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“, број 63/08), Савјет министара Босне и Херцеговине, Влада Републике Српске и Влада Федерације Босне и Херцеговине з а к љ у ч у ј у

СПОРАЗУМ О УСВАЈАЊУ ДОКУМЕНТА ГЛОБАЛНИ ОКВИР ФИСКАЛНОГ БИЛАНСА И ПОЛИТИКА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ ЗА ПЕРИОД 2021-2023 ГОДИНЕ ИЗМЕЂУ САВЈЕТА МИНИСТРА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ, ВЛАДЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ И ВЛАДЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Извршавајући надлежности Фискалног савјета у Босни и Херцеговини установљених Законом,

У настојању да одржи континуитет унапређења координације фискалне политике у Босни и Херцеговини,

Уважавајући потребу благовремене израде буџета за 2021. годину,

У циљу испуњавања једне од основних надлежности Фискалног савјета у Босни и Херцеговини, те постизања макроекономске стабилности и фискалне одрживости свих нивоа власти, стране су сагласне о сљедећем:

I

Овим споразумом Савјет министара Босне и Херцеговине, Влада Републике Српске и Влада Федерације Босне и Херцеговине усвајају документ „Глобални оквир фискалног биланса и политика у Босни и Херцеговини за период 2021 – 2023 године“, на који је дата сагласност на 4. сједници Фискалног савјета, одржаној 18.09.2020. године.

II

У документу Глобалног оквира фискалног биланса и политика у Босни и Херцеговини 2021-2023 године, утврђено је да ће оквир буџета институција Босне и Херцеговине за 2021, 2022. и 2023. годину износити 1.027.100.000 КМ, уз издвајање прихода од индиректних пореза у износу од 780.000.000 КМ.

III

Документ „Глобални оквир фискалног биланса и политика у Босни и Херцеговини за период 2021 – 2023 године“ је саставни дио овог Споразума.

Предсједавајући

Савјета министара БиХ

Др Зоран Тегелтија

Број: _____

Предсједник

Владе Републике Српске

Радован Вишковић

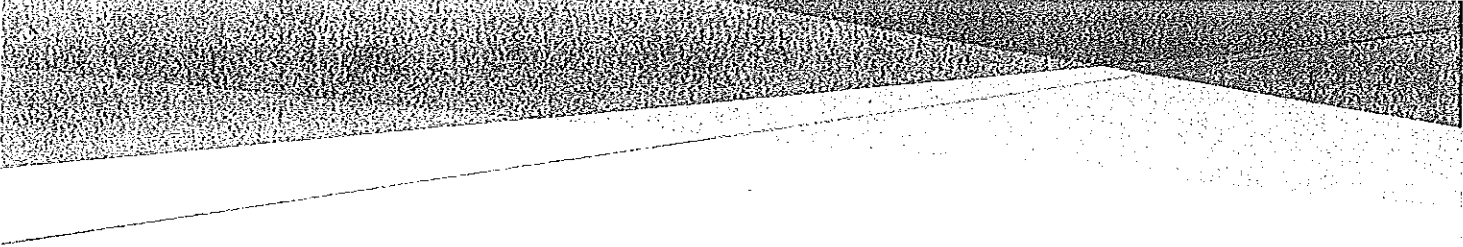
Број: _____

Премијер

Владе Федерације БиХ

Фадил Новалић

Број: _____

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

ФИСКАЛНИ САВЈЕТ

ГЛОБАЛНИ ОКВИР ФИСКАЛНОГ БИЛАНСА И
ПОЛИТИКА
У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ
2021 – 2023. ГОДИНЕ

Август, 2020. године

Листа скраћеница

БиХ - Босна и Херцеговина

ДЕП - Дирекција за економско планирање

ОМА - Одјељење за макроекономску анализу

ПДВ – Порез на додану вриједност

ЈР- Јединствени рачун

УИНО - Управа за индиректно/неизравно опорезивање

РС - Република Српска

БД - Брчко Дистрикт

ДОБ - Документ оквирног буџета

ДГ ЕЦФИН - Генерални директорат за економска и финансијска питања ЕУ

ЕУ - Европска унија

БДП - Бруто друштвени производ

ЕУРОСТАТ - Европска статистичка канцеларија

ЕЦБ - Европска централна банка

ЦПИ - Индекс потрошачких цијена

ММФ - Међународни монетарни фонд

ЕК - Европска комисија

ЦАР - Мјера адекватности капитала (банке)

НПЛ - Неквалитетни кредити

ЦББиХ - Централна банка БиХ

ТР - Текући рачун

УНЦТАД - Канцеларија Уједињених нација за трговину, инвестиције и развој

СДУ (ДСУ) - Страна директна улагања

ЦЕФТА - Средњоевропски уговор о слободној трговини

Садржај

<u>РЕЗИМЕ</u>	3
<u>УВОД</u>	4
<u>МАКРОЕКОНОМСКИ ПОКАЗАТЕЉИ И ПРОЈЕКЦИЈЕ ЗА ПЕРИОД 2018 - 2023. ГОДИНА</u>	5
<u>РЕАЛНИ СЕКТОР</u>	6
<u>ИНДУСТРИЈСКА ПРОИЗВОДЊА</u>	10
<u>ТРЖИШТЕ РАДА</u>	12
<u>ЦИЛЕНЕ</u>	14
<u>БАНКАРСКИ КРЕДИТИ И ДЕПОЗИТИ</u>	15
<u>СПОЉНИ СЕКТОР</u>	17
<u>СТРАНА ДИРЕКТНА УЛАГАЊА</u>	20
<u>ПРОЈЕКЦИЈЕ ПРИХОДА ОД ИНДИРЕКТНИХ ПОРЕЗА ЗА ПЕРИОД 2020- 2023. ГОДИНА</u>	23
<u>ПРОЈЕКЦИЈЕ ПРИХОДА ОД ИНДИРЕКТНИХ ПОРЕЗА - ПРЕТПОСТАВКЕ</u>	23
<u>ТЕКУЋИ ТРЕНДОВИ НАПЛАТЕ ИНДИРЕКТНИХ ПОРЕЗА</u>	24
<u>ПРОЈЕКЦИЈЕ ПРИХОДА ОД ИНДИРЕКТНИХ ПОРЕЗА</u>	34
<u>ФИСКАЛНИ ЦИЉЕВИ И ФИСКАЛНЕ ПОЛИТИКЕ У БИХ</u>	43
<u>НИВО И СТРУКТУРА ЈАВНЕ ПОТРОШЊЕ</u>	43
<u>ТАБЕЛАРНИ ПРЕГЛЕД ОКВИРА БУЏЕТА</u>	44
<u>ГОРЊЕ ГРАНИЦЕ ЗАДУЖЕЊА БУЏЕТА</u>	50

Резиме

На основу анализе макроекономских кретања у БиХ у претходном периоду, као и сагледавања утицаја кључних унутрашњих и спољних фактора од којих зависи развој, предвиђа се да ће реална стопа раста БДП-а у периоду 2021 - 2023. године износити 3,1%, 3,3% и 3,5%, респективно.

Пројекције прихода од индиректних пореза у БиХ за период 2021 - 2023. године показују да ће он у 2021. години у нето износу за расподјелу износити 6.088,8 милиона КМ, тј. да ће се повећати за 3,7% у односу на 2020. годину. У 2022. години предвиђа се раст средстава за расподјелу од индиректних пореза од 3,7%, а у 2023. години даљећи раст од 3,9%.

Наравно, не смијемо заборавити посљедице које трпи првенствено реални сектор, па тако и буџети свих нивоа власти у БиХ, изузев буџета институција БиХ, као посљедица пандемије изазване вирусом корона. С тим у вези, са посебном резервом треба узети све наведене процјене и пројекције, које ће можда у неком моменту захтијевати и ревизију Глобалног оквира фискалног биланса и политика у БиХ за период 2021 - 2023. године, а посебно његових кључних одредница.

Имајући у виду претходно наведено, а у складу са тренутним процјенама кретањима прихода, уважавајући посебно сада неопходност смањења укупне јавне потрошње у БиХ, те сагледавајући потребе и надлежности свих институција у БиХ, предвиђени износ средстава за финансирање институција БиХ, а који проистичу из прихода од индиректних пореза за 2021, 2022. и 2023. годину је на нивоу од 780,0 милиона КМ. Преостали износ прихода од индиректних пореза дијелиће се у складу с важећим законским рјешењима.

Фискални циљ у БиХ за 2021. годину је континуирано повећање примарног суфицита, односно у 2021. години смањење примарног дефицита, исказаног у складу са Законом о Фискалном савјету у БиХ, као разлика између текућих прихода и текућих расхода коригован за износ нето камате, који је у 2021. години планиран у износу 833,7 мил. КМ или 2,34% пројектованог БДП-а за 2021. годину.

Ниво јавне потрошње као удио у БДП-а у периоду 2021 - 2023. године треба смањивати с циљем да она консолидовано на нивоу БиХ буде испод 40% БДП, а у посматраном периоду кретаће се од 47,4% до 38,9% процијењеног БДП-а, респективно.

Горње границе задужења буџета у 2021. години, исказане као износ потребан за сервисирање укупних дугова или проценат од БДП-а, у зависности од законског рјешења, предвиђају се у оквирима које прописују закони којима је регулисано задуживање за сваки од нивоа власти.

Увод

Документ Глобални оквир фискалног биланса и политика у Босни и Херцеговини за период 2021 - 2023. године израђен је на основу Закона о Фискалном савјету у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“, број: 63/08), којим је дефинисан садржај документа. У вези с тим, документ садржи све потребне елементе који су носиоцима фискалне политике у Босни и Херцеговини неопходни за израду њихових докумената оквирних буџета за период 2021 - 2023. године, као и годишњег буџета за 2021. годину. Ти елементи су: фискални циљеви дефинисани као примарни фискални биланс (примарни суфицит или примарни дефицит), пројекције укупних индиректних пореза засноване на макроекономским пројекцијама и њихова расподела за наредну фискалну годину, као и горње границе задужења.

Наведени елементи, чије усаглашавање представља основну претпоставку за буџетско планирање носилаца фискалних политика у БиХ, чине суштину фискалне координације у БиХ. Без њиховог усаглашавања нису могући координација фискалних политика и очување фискалне стабилности, како појединих фискалних суверенитета, тако и Босне и Херцеговине као цјелине.

Прво поглавље документа односи се на анализу и трендове макроекономских кретања у БиХ, које је израдила Дирекција за економско планирање БиХ (ДЕП). У овом дијелу дате су пројекције основних макроекономских индикатора, с посебним фокусом на оне макроекономске величине које непосредно утичу на елементе фискалне политике, прије свега на висину јавних прихода.

У другом дијелу извршена је анализа висине и структуре прихода од индиректних пореза и дате су њихове пројекције за наредне три године, што је израдило Одјељење за макроекономску анализу Управног одбора Управе за индиректно опорезивање БиХ (ОМА). Како се ови приходи дијеле између више фискалних субјеката у БиХ, у овом дијелу дати су и елементи расподеле прихода од индиректних пореза, полазећи од постојећих прописа којима се регулише ова област у БиХ.

Трећи дио документа односи се на фискалне циљеве буџета институција БиХ, Федерације БиХ, Републике Српске и Брчко Дистрикта БиХ. Овдје су такође обрађени и основни елементи фискалних политика, као што су: ниво јавне потрошње и политика јавног задуживања.

Макроекономски показатељи и пројекције за период 2018 - 2023. године

У следећој табели дате су процјена и пројекције макроекономских показатеља БиХ за период 2018 - 2023. године, које су полазна основа за пројекције укупних индиректних пореза.

Табела 1.1 Макроекономски показатељи за период 2018 - 2023. године

Индикатор	Званични подаци	Пројекције				
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Номинални БДП у мил. КМ	34.023	35.365	34.283	35.709	37.460	39.226
Номинални раст у %	5,2	3,9	-3,1	4,2	4,9	4,7
БДП дефлатор (претходна година = 100)	101,9	100,7	99,8	101,1	101,5	101,2
Реални БДП у мил. КМ (претходна година = 100)	33.399	35.116	34.342	35.330	36.898	38.778
Реални раст у %	3,3	3,2	-2,9	3,1	3,3	3,5
Инфлација мјерена индексом потрошачких цијена у %	1,4	0,6	-0,5	1,2	1,3	1,4
Потрошња у мил. КМ	32.048	32.931	32.350	33.236	34.429	35.695
Реални раст у %	2,0	1,8	-1,7	1,5	1,8	1,9
Владина потрошња у мил. КМ	6.611	6.776	6.972	7.007	7.231	7.448
Реални раст у %	0,9	1,0	2,5	-0,2	0,7	0,5
Приватна потрошња у мил. КМ	25.437	26.155	25.377	26.229	27.197	28.247
Реални раст у %	2,3	2,0	-2,8	2,0	2,1	2,3
Инвестиције (брuto) у стална средства у мил. КМ	6.310	6.857	6.153	6.664	7.318	7.989
Реални раст у %	9,2	8,3	-8,4	7,1	8,7	7,7
Владине инвестиције у мил. КМ	859	954	858	972	1.096	1.219
Реални раст у %	15,4	9,4	-8,3	11,6	10,8	9,0
Приватне инвестиције у мил. КМ	5.451	5.903	5.295	5.692	6.222	6.769
Реални раст у %	8,3	8,1	-8,5	6,3	8,3	7,5
Увоз у мил. КМ	19.097	19.955	18.435	19.497	20.848	22.542
Номинални раст у %	6,7	4,5	-7,6	5,8	6,9	8,1
Реални раст у %	3,7	2,5	-5,8	4,0	4,5	5,1
Извоз у мил. КМ	14.087	14.850	13.515	14.571	15.810	17.289
Номинални раст у %	10,0	5,4	-9,0	7,8	8,5	9,4
Реални раст у %	6,1	3,4	-7,1	6,1	5,9	7,1
Национална бруто штедња у % БДП-а	16,9	18,4	16,0	16,9	17,7	18,3
Биланс текућег рачуна у мил. КМ	-1.236	-1.022	-1.361	-1.366	-1.452	-1.620
Раст у %	-9,1	-17,4	33,3	0,3	6,3	11,6
Биланс текућег рачуна у % БДП-а	-3,6	-2,9	-4,0	-3,8	-3,9	-4,1

Извор: Дирекција за економско планирање БиХ (ДЕП БиХ)

Основни сценарио

У основном сценарију пројекције су израђене у тренутку када дио статистичких података није био доступан за март 2020. године у којем је дошло до обостраних шокова на страни понуде и потражње. Пројекције се заснивају на претпоставкама да ће криза имати највећи утицај у првом полугодишту 2020. године, уз наставак негативног утицаја до краја године, али у нешто блажем облику. Осим тога, пројекције такође нису обухватиле стабилизационе мјере ентитетских влада и Савјета министара Босне и Херцеговине у цијелости јер у тренутку израде није био познат коначни опсег мјера.

Реални сектор

Кретање БДП-а у 2019. години и процјене за 2020. годину

Према тренутно расположивим прелиминарним подацима Агенције за статистику Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: БХАС), статистика националних рачуна расходни приступ за 4 квартала, процјењује се да је Босна и Херцеговина у 2019. години остварила економски раст од око 2,6% у односу на претходну годину.¹ Ова стопа раста представља значајно успоравање економског раста у Босни и Херцеговини у износу од преко 0,5 процентна поена (у даљњем тексту: п.п.) у односу на претходну годину. Главно упориште оствареног економског раста током овог периода представљала је домаћа тражња кроз повећање финалне потрошње и у мањој мјери инвестиција. Повећање приватне потрошње прилично јасно због повећања броја запослених и пензионера, као и њихових примања у реалном смислу, те новчаних прилива из иностранства који су довели и до повећања расположивог дохотка грађана. С друге стране, приликом интерпретације доприноса од стране инвестиција потребна је доза опрезности обзиром да ова компонента укључује и залихе. Спољни сектор односно нето извоз усљед пада извоза и повећања увоза је имао негативан утицај на кретање економског раста у Босни и Херцеговини током посматраног периода. Успоравање економског раста у Босни и Херцеговини у 2019. години у великој мјери је био посљедица успоравања привредне активности у међународном економском окружењу, односно слабљења економског раста превасходно у појединим земљама ЕУ као што су Њемачка и Италија.

Почетак 2020. године карактерише додатно усложњавање међународних економских прилика и појава вируса Ковид-19, што ће имати веома негативне импликације на привредна кретања у свијету, региону и у коначници у самој Босни и Херцеговини. Интензитет и дужина трајања новонасталих околности у суштини ће одредити кретање економског раста, како краткорочно тако и у средњем року. Прије саме анализе економских кретања у Босни и Херцеговини, вриједи истаћи да у вријеме припреме овог извјештаја све међународно референтне институције (Међународни монетарни фонд - ММФ, Свјетска банка, Европска комисија - ЕК) на седмичној бази врше ревизије пројекција економских кретања за 2020. годину, што представља додатни хендикеп у припреми овог извјештаја. Најактуелнији референтни документ ММФ-а „*World Economic Outlook, April 2020, The Great Lockdown*” предвиђа драстичан пад свјетске економије од 3% у 2020. години у зависности о дужини трајања и интензитету ширења пандемије Ковида - 19. Према овим пројекцијама, очекивани пад БДП-а у развијеним земљама износи 6,1%, док се у земљама у развоју очекује смањење БДП-а од 1%². С друге стране, ЕК

¹ БХАС, саопштење, „Бруто домаћи производ, расходни приступ, тромјесечни подаци“, 2. 4. 2020. године

² IMF, „*World Economic Outlook, April 2020, The Great Lockdown*“, April 2020.

у свом прољетном издању „*Spring 2020 Economic Forecast: A deep and uneven recession, and uncertain recovery*“ из маја 2020. године предвиђа пад БДП-а у земљама ЕУ од 7,5%, при чему очекивања смањења БДП-а по земљама износе: Њемачка 6,5%, Италија 9,5%, Аустрија 5,5%, Хрватска 9,1% и Словенија 7,0%³. Ако се има у виду да су економска кретања у ЕУ и наведеним земљама у прошлости представљале главну структуралну одредницу економских кретања у Босни и Херцеговини (производња, потрошња и спољнотрговинска размјена), може се констатовати да ће посљедице ових дешавања на укупна привредна кретања у земљи бити веома неповољна. Вриједи истаћи да се ова свјетска економска криза по својој природи доста разликује од глобалне финансијске кризе из 2009. године с обзиром да је карактерише истовремени пад агрегатне понуде (supply-side shock) и агрегатне тражње (demand-side shock) и, с тога су и пројигиране стопе економских кретања у земљи доста негативније у односу на 2009. годину.

Упркос неизвјесности о дужини трајања пандемије Ковида - 19 и утицаја на свјетску привреду, већ сада је сасвим извјесно да ће ширење овог вируса превасходно довести до успоравања свјетске трговине, а посљедично приватне потрошње, инвестиција и у коначници економског раста. Тренутно расположиви одређени краткорочни економски показатељи за први квартал 2020. године потврђују наведену тврдњу. Наиме, према подацима ЕУРОСТАТ-а за К1 2020. године земље Европске уније (у даљњем тексту: ЕУ) забиљежиле су пад физичког обима индустријске производње од преко 5%, извоза и увоза од преко 3%, односно 5% у односу на исти квартал претходне године, што је коначници довело до пада БДП-а од 2,6%⁴. Вриједи истаћи да ови показатељи обухватају период К1 2020. године закључно са 31. мартом 2020. године, другим ријечима, прави утицај глобалне пандемије Ковида -19 на економска кретања у ЕУ треба очекивати у кварталима ако не и годинама које слиједе. Имајући у виду све наведене околности и одређене краткорочне показатеље о економским кретањима у земљи и иностранству, ДЕП-а је драстично ревидирао своју пројекцију раста укупног извоза у 2020. години на -7,1% у односу на претходну годину, која је условљена стабилизацијом економских прилика у главним трговинским партнерима у другој половини текуће године. Тренутно расположиви подаци о спољнотрговинској робној размјени за период јануар - април 2020. године већ указују на драстично слабљење исте у односу на претходну годину. Наиме, према подацима БХАС-а, у прва 4 мјесеца 2020. године извоз роба из Босне и Херцеговине смањен је за 12,7% у односу на исти период претходне године, док је, с друге стране, пад увоза роба у Босну и Херцеговину износио 14,8%⁵. С друге стране, иако прецизни подаци о извозу услуга током посматраног периода нису били расположиви у вријеме припреме овог извјештаја, готово сигурно се може претпоставити да ће исти бити веома неповољни. У складу са новонасталим околностима, у првој половини године реално је очекивати и слабљење осталих агрегата економског раста као што су приватна потрошња и инвестиције (домаћа тражња), тако да пројекција кретања увоза у 2020. години износи око -5,8% у односу на претходну годину⁶. Ако се има у виду да Босну и Херцеговину у спољнотрговинском смислу карактерише неуравнотеженост извоза (42% БДП-а) и увоза (56% БДП-а), ово успоравање размјене би резултирало смањењем трговинског биланса од око 2% у реалном смислу, чији утицај на економски раст би био дјелимично позитиван. Ово не представља никакво изненађење с обзиром да је Босна и Херцеговина земља са високом увозном зависношћу, а сличан сценарио је забиљежен и током свјетске економске кризе у 2009. години.

³ DG ECFIN, „*Spring 2020 Economic Forecast: A deep and uneven recession, and uncertain recovery*“, May 2020

⁴ Eurostat, „*Euroindicators*“ 81/2020. 15 May 2020.

⁵ Агенција за статистику Босне и Херцеговине, саопштење, „Статистика робне размјене БиХ с иностранством, јануар - април 2020. године“, мај 2020. године.

⁶ Пројекције ДЕП-а, мај 2020. године

С друге стране, ако се имају у виду структурна композиција и кретање економског раста у Босни и Херцеговини, вриједи истаћи да је током претходних година домаћа тражња или прецизније приватна потрошња представљала кључну детерминанту економских кретања. Међутим, у складу са успоравањем укупне привредне активности у земљи услед избијања пандемије вируса Ковида - 19 током 2020. године, очекује се и пад приватне потрошње од 2,8% у реалном смислу односу на претходну годину. Главну детерминанту овог смањења приватне потрошње представљају већ извјестан пад броја запослених, смањења плата и дознака грађана из иностранства што ће знатно ослабити расположиви доходак грађана. Пад дознака бх. грађана из иностранства врло вјероватно ће имати импликације на спољну одрживост земље, што би се могло манифестовати повећањем дефицита текућег рачуна у оквиру БДП на 4%, што представља повећање од преко 1. п.п у односу на претходну годину. С друге стране, током трајања пандемије очекује се појачани ангажман институција у оквиру борбе за заштиту јавног здравља, као и санирање економских посљедица Ковида - 19. У складу с тим, током 2020. године очекује се доста јачи раст јавне потрошње у односу на вишегодишњи просјек и износи 2,5% у односу на претходну годину, тако да би ова категорија имала позитиван допринос економском расту. Заступљеност инвестиција у структури БДП-а износи око 18%, при чему приватне инвестиције износе преко 4/5, а остатак се односи на јавне инвестиције у Босни и Херцеговини. Неизвјесност и турбуленције како на међународном тако и на домаћем тржишту прилично негативно би се могле одразити на кретања инвестиционих улагања у 2020. години. Ово се превасходно односи на приватне инвестиције у оквиру којих се очекује пад од 8,5%. С друге стране, повећање јавне потрошње кроз издвајања за јавно здравство и подршку привреди врло вјероватно ће се одразити и на јавне инвестиције у оквиру који се очекује под од око 8%. Имајући у виду наведене међународне околности и тренутно стање у економији Босне и Херцеговине, под претпоставком да ширење пандемије Ковида - 19 буде ограничено за прву половину године, на крају 2020. године у Босни и Херцеговини се може очекивати реални пад БДП-а од око 3% у односу на претходну годину.

Претпоставке кретања БДП-а у периоду 2021 - 2023. године

Кључно упориште за кретање макроекономских параметара у Босни и Херцеговини у периоду 2021 - 2023. године представља побољшање екстерног окружења. Међутим, као што је раније наведено, Свјетска здравствена организација (у даљњем тексту: ВХО) као једина мјеродавна међународна институција још увијек није званично издала саопштење о дужини трајања глобалне пандемије Ковида - 19. С друге стране, одређене међународне финансијске институције, као што је ММФ, за 2021. годину очекују снажан опоравак свјетске економије са очекиваном стопом економског раста од 5,8%, док ЕК предвиђа раст од 6,1% за подручје ЕУ, што дјелује прилично оптимистично. С тим у вези, пројекције ДЕП-а за средњорочни временски период главно упориште имају у пројекцијама наведених међународних институција и засноване су на претпоставци да је пандемија вируса краткотрајна појава, односно да ће бити превазиђена у другој половини 2020. године. Стога, предуслов реализације наведених пројекција представља превазилажење новонасталих околности у кратком року, побољшање међународног економског окружења, као и имплементација како интервентних тако и структурних реформи у земљи како би се ојачао допринос интерних динамика у економском расту у Босни и Херцеговини. Под претпоставком материјализације наведених околности према пројекцијама ДЕП-а, у периоду 2021 - 2023. године у Босни и Херцеговини се очекује наставак тренда економског раста од око 3% на годишњем нивоу (2021: 3,1%, 2022: 3,3% и 2023: 3,5%). Претпоставља се да би кључни ослонац економског раста током овог периода требала представљати домаћа тражња кроз повећање приватне потрошње и инвестиција. Наиме, повећање укупне економске активности у земљи уз очекивано повећања индустријске производње и грађевинских радова праћено повећањем броја запослених и прихода од извоза (роба и услуга) требало би резултирати повећањем расположивог

дохотка грађана, а самим тим и повећањем приватне потрошње која ће као и претходних година представљати кључни ослонац економског раста. Тако се у периоду 2021 - 2023. године очекује просјечна стопа раста приватне потрошње од око 2% (2021: 2,0%, 2022: 2,1%, 2023: 2,3%). С друге стране, имајући у виду висок ниво јавне потрошње у оквиру БДП-а у Босни и Херцеговини и напоре који се улажу кроз процес фискалне консолидације у Босни и Херцеговини, током овог периода очекују се постепена стабилизација јавних финансија кроз смањење јавних расхода и истовремено повећање јавних прихода како би се ограничио раст јавне потрошње. Тако се у периоду 2021 - 2023 очекује тек благи раст јавне потрошње од 0,3% на годишњем нивоу (2021: -0,2%⁷, 2022: 0,7% и 2023: 0,5%). Ако се има у виду да би током овог периода пројигирана стопа економског раста била виша у односу на раст јавне потрошње, удио исте у БДП-у би се дјелимично смањео на крају 2023. године. У овом временском периоду очекује се да би мјерама фискалне политике дио средстава уштеде по основу текуће потрошње требао бити канализован у сврху јачања инвестиционе потрошње у Босни и Херцеговини. Самим тим, уз побољшање пословног амбијента, инвестиције би за разлику од претходних година могле имати значајнији раст, а самим тим и већи допринос у очекиваном расту БДП-а. У периоду 2021 - 2023. године у Босни и Херцеговини се очекује повећање укупних инвестиција по просјечној годишњој стопи раста од око 8% (2021: 7,1%, 2022: 8,7%, 2023: 7,7%). У овом временском оквиру поред повећања приватних инвестиција које чине већински дио укупних инвестиција (око 85% укупних инвестиција) као што је то и раније наведено, очекује се и значајнији допринос јавних инвестиција. Сматра се да би напредак у процесу европских интеграција у комбинацији са унапређењем пословног окружења кроз реформске процесе могло повећати интерес како домаћих тако и страних инвеститора за инвестициона улагања у Босни и Херцеговини. С друге стране, с обзиром на структуру и позицију економије Босне и Херцеговине, сматра се да ће јавне инвестиције представљати нешто важнију полугу за подстицање економског раста у средњем року. Пројекти у оквиру изградње путне инфраструктуре и енергетски пројекти, као и расположивост средстава код међународних финансијских институција би уз адекватну и правовремену имплементацију истих могли резултирати годишњим повећањем јавних инвестиција од преко 10%. Тако би у средњорочном временском оквиру удио јавних инвестиција у оквиру БДП-а у Босни и Херцеговини био повећан на преко 3,5% БДП-а.

Повољније екстерно окружење уз унапређење индустријске базе и подизање конкурентности представљају предуслове побољшања спољнотрговинске размјене са свијетом. Само под условом материјализације наведених екстерних претпоставки у периоду 2021 - 2023. године може се очекивати пораст спољнотрговинске размјене са свијетом. У том случају у Босни и Херцеговини се може очекивати просјечни годишњи раст извоза од преко 6%, при чему би пројигирани раст роба и услуга био прилично уједначен. Тако би током овог периода, захваљујући овом извозном расту, удио извоза у БДП-у био повећан са 40% у 2021. години на око 44% на крају 2023. године. С друге стране, очекује се да би се увоз у овом временском периоду требао кретати по нешто споријој годишњој стопи раста од 4,5%. Током овог периода очекује се прилично избалансиран раст увоза роба и раст увоза услуга. Посљедица оваквог кретања увозног раста било би повећање удјела увоза у БДП-у са 54% БДП-а у 2021. години на око 57% на крају 2023. године. Нешто снажнији раст извоза у односу на раст увоза у средњем року би резултирао постепеном стабилизацијом спољнотрговинског биланса као удио у БДП-у на око 13%, односно неутралним доприносом економском расту, док би покривеност увоза извозом закључно са 2023. годином требала износити око 77%.

⁷ Вриједи истаћи да је пад јавне потрошње у 2021. години посљедица базног ефекта (високе основице) из претходне године.

Ризици

Ризици за остваривање наведених пројекција се могу класификовати у двије групе, и то на спољне и унутрашње, при чему су спољни ризици доста извјеснији и утицајнији на кретање економског раста у Босни и Херцеговини. Поред чињенице да су расположиви извјештаји међународних институција већ раније најављивали слабљење економске активности у екстерном окружењу, избијање глобалне епидемије вируса Ковида - 19 се наметнуло као ултимативни примарни ризик по реализацију ових пројекција из основног сценарија. Предуслов за материјализацију наведених пројекција макроекономских показатеља представља превазилажење новонасталих изазова у што краћем року. С друге стране, пријетњу реализацији ових пројекција представљају и унутрашњи изазови, односно унутрашњи ризици у Босни и Херцеговини. Унутрашњи ризици представљају сложен систем доношења одлука и спор темпо провођења економских реформи у земљи. Евентуална кашњења у имплементацији интервентних мјера услед пандемије Ковида – 19, као и у провођењу општих структуралних реформи могла би се негативно одразити на укупни економски раст.

Што се тиче ризика у средњем року за период 2021 - 2023. године, они се односе на миграцију становништва из Босне и Херцеговине, посебно младог, образованог и квалификованог кадра, што би могло резултирати смањењем продуктивности и споријим растом БДП-а од пројектованог.

Индустријска производња

Преглед индустријске производње у 2019. години и пројекција кретања за 2020. годину

Статистички подаци БХАС-а за 2019. годину указују на то да је Босна и Херцеговина након дуго година, забиљежила изразито неповољан резултат када је у питању кретање физичког обима индустријске производње. Наиме, према прелиминарним подацима БХАС-а за 2019. годину, Босна и Херцеговина је забиљежила пад физичког обима индустријске производње од 5,5% у односу на претходну годину.⁸ Ово смањење физичког обима индустријске производње представља најзначајнији пад производње још од времена свјетске економске кризе. Кључни разлоге за оваква кретања у оквиру индустријске производње у Босни и Херцеговини су успоравање привредне активности у главним трговинским партнерима, као и изазови са којима се сусрећу домаће компаније у појединим привредним гранама. Наиме, према подацима ЕУРОСТАТ-а, у 2019. години дошло је до смањења физичког обима индустријске производње у земљама ЕУ28 од 0,8%. Посматрано по земљама, најзначајнија смањења физичког обима индустријске производње су забиљежена у Њемачкој 4,7% и Италији 1,2%, као и земљама региона - Црна Гора 7,6%, Турска 1,5% и Србија 0,2%.⁹ Преглед кретања индустријске производње по секторима се значајније не разликује од кретања укупне индустријске производње у Босни и Херцеговини, пошто је пад производње забиљежен у оквиру свих сектора. Тако је највиша стопа пада производње забиљежена у оквиру сектора за производњу електричне енергије и износила је 8,2% у односу на претходну годину. Пад производње електричне енергије је посљедица подједнаког смањења производње како у хидроелектранама, тако и у термоелектранама. Поред пада у производњи електричне енергије, током 2019. године регистровано је и смањење производње у оквиру сектора рударства од 3,7%, што је углавном посљедица смањења производње у рудницима

⁸ Агенција за статистику Босне и Херцеговине, саопштење, „Индекс обима индустријске производње у Босни и Херцеговини за децембар 2019. године - претходни подаци“, 28. 1. 2020. године.

⁹ EUROSTAT, Production in industry January –December 2019 /January-December 2018 (seasonally & calendar adjusted data)

угља и лигнита од око 7,3% у односу на исти период претходне године. С друге стране, у оквиру извозно оријентисане прерађивачке индустрије током 2019. године дошло је до смањења производње од 5% у односу на претходну годину. Овај пад производње у оквиру прерађивачке индустрије узрокован је успоравањем економске активности у главним трговинским партнерима, односно слабљењем извозне тражње за производима из Босне и Херцеговине. Детаљнијим увидом у структуру прерађивачке индустрије видљиво је да су током 2019. године најзначајнија смањења производње забиљежена у оквиру извозно оријентисаних грана као што су: нафтни деривати и кокс, производња текстила и дуванска производња, гдје су регистроване двоцифрене стопе пада производње. Поред ових индустријских грана, смањења производње су забиљежена и у оквиру производње хемикалија и хемијских производа, дрвопрераде (осим намјештаја), коже, те производње базних метала од око 10% респективно у односу на исти период претходне године. С друге стране, повећања производње у оквиру прехамбене индустрије и грађевинског материјала од око 4,7%, као и других индустријских грана нису били довољни да би се спријечио пад производње у оквиру прерађивачке индустрије односно укупне индустријске производње у односу на претходну годину.

Пројекције кретања индустријске производње у Босни и Херцеговини у 2020. години тренутно је врло тешко предвидјети обзиром да је иста и током претходне године показала видљиве слабости које су се манифестовала падом физичког обима производње. Поред овога, неизвјесност узрокована новонасталим околностима - појавом епидемије вируса Ковид - 19 додатно усложњава израду пројекција кретања физичког обима индустријске производње у Босни и Херцеговини. Технолошка структура производне базе, као и њена висока зависност од кретања на тржиштима главних трговинских партнера у претходном периоду показала је све рањивости индустрије, а нарочито прерађивачке индустрије у Босни и Херцеговини. Стога ће привредна кретања у оквиру главних трговинских партнера у 2020. години у највећој мјери одредити кретање физичког обима производње, броја запослених и ниво инвестиционих улагања у оквиру индустријског сектора у Босни и Херцеговини. Тренутно расположиви статистички подаци о кретању физичког обима индустријске у К1 2020. године указују интензивирање негативног тренда из претходне године услед ширења глобалне пандемије вируса Ковид - 19. Наиме, према прелиминарним подацима БХАС-а за К1 2020. године, Босна и Херцеговина је забиљежила пад физичког обима индустријске производње од 3,8% у односу на исти период претходне године, док је пад у марту у односу на исти мјесец претходне године износио скоро 10%¹⁰. Ако се кретање физичког обима индустријске производње посматра по секторима, видљиво је да пад производње посљедица смањења производње у оквиру прерађивачке индустрије од 8,1% у односу на К1 2019. године, док је пад у марту мјесецу износио чак 16,1%. Овај пад производње је прилично разумљив ако се има у виду структура прерађивачке индустрије у Босни и Херцеговини која је прилично извозно оријентисана и нашла се на директном удару услед ширења пандемије Ковида - 19. Тако су најзначајнија смањења производње регистрована у оквиру извозно оријентисаних грана гдје су регистроване двоцифрене стопе пада производње. Према подацима БХАС-а за К1 2020. године, регистроване стопе кретања производње по гранама су износиле: базни метали - 33,4%, намјештај - 22,2%, аутодијелови око - 20%, кокс и нафтни деривати - 15,3%, машине и уређаји - 10%, хемијски производи - 9,3%, одјећа и обућа око - 10%. С друге стране, у оквиру сектора рударство и производња електричне енергије, чија кретања су детерминисана домаћом тражњом, регистрована су повећања производње од 6,1%, односно 3,1%. Ова повећања производње у одређеној мјери су ублажиле пад укупног обима физичког обима индустријске производње у Босни и Херцеговини у К1 2020. године. Имајући у виду раније наведена међународна кретања и структуралну композицију

¹⁰Агенција за статистику Босне и Херцеговине, саопштење, „Индекс обима индустријске производње у Босни и Херцеговини за март 2019. године - претходни подаци“, 20. 4. 2020. године.

индустријске производње у Босни и Херцеговини, на крају 2020. године може се очекивати пад физичког обима индустријске производње.

Пројекција кретања бх. индустријске производње за период 2021 - 2023. године

Кретање физичког обима индустријске производње у средњем року углавном ће зависити од привредних кретања на тржиштима главних трговинских партнера, као што је то био случај и у досадашњем периоду. Уколико посљедице новонасталих околности (пандемија Ковида - 19) буду саниране у краћем року, током овог периода у Босни и Херцеговини се може очекивати осјетнији економски напредак у оквиру којег би дешавања у индустријској производњи требала имати централну улогу. Поред повољних екстерних прилика, у овом средњорочном временском оквиру се очекује и значајнији утицај интерних динамика у функцији јачања индустријске производње у Босни и Херцеговини. Наиме, током овог периода очекује се да би реформске мјере на унапређењу пословног амбијента које проводе надлежне институције у Босни и Херцеговини требале дати мјерљиве резултате. Побољшање пословног амбијента требало би резултирати повећањем инвестиционих улагања (домаћих и страних), већу искориштеност постојећих и покретање нових капацитета, повећање броја запослених и јачање конкурентске позиције произвођача у Босни и Херцеговини како на домаћем тако и на страним тржиштима. Имајући у виду све наведене околности током овог периода, очекује се да би Босна и Херцеговина у периоду 2021 - 2023. године требала остваривати нешто више стопе раста физичког обима индустријске производње.

Ризици

Ризици када је у питању индустријска производња идентични су општим ризицима, с тим да се њима још могу придодати ризици у виду неповољних хидрометеоролошких прилика пошто сектор за производњу електричне енергије у доброј мјери зависи од истих. У средњем року ризик за пројектовано јачање индустријске производње могла би представљати евентуална успорења у реформским процесима која имају за циљ унапређење пословног окружења у земљи.

Тржиште рада

Тржиште рада у 2019. години

Просјечан број запослених лица у I - XII 2019. године увећан је за 2,6% у односу на 2018. годину и износи 823,1 хиљада.¹¹ Највећи допринос расту броја запослених лица био је у области трговине, хотелијерства и угоститељства те прерађивачке индустрије. Међутим, стопа раста броја запослених у прерађивачкој индустрији била је спорија у поређењу са 2018. годином, што може бити посљедица смањења обима производње. У области услуга значајан раст броја запослених лица био је и у дјелатности пружања смјештаја те припреме и услуживања хране уз повећање посјета и ноћења у Босни и Херцеговини. Просјечан број регистрованих незапослених лица је износио 411,2 хиљаде, што је за 9% мање у односу на 2018. годину. Интензитет смањења броја регистрованих незапослених лица био је већи у поређењу са 2018. годином.¹² Анкетна стопа незапослености у Босни и Херцеговини у 2019. години је смањена и износи 15,7%. Просјечна нето плата у Босни и Херцеговини у 2019. години износила је 921 КМ уз номинални раст од 4,8% у односу на 2018. годину.

¹¹ Привремени податак.

¹² У 2018. години просјечан број регистрованих незапослених лица смањен је за 7,7% г/г.

Тржиште рада - пројекције 2020 - 2023. година

Према прелиминарним подацима БХАС-а, број запослених лица у Босни и Херцеговини у марту 2020. године износио је 830,4¹³ хиљада, што је више за 2,2% у односу на март 2019. године, док је у односу на фебруар 2020. године мањи за 0,2%. С друге стране, број регистрованих незапослених лица у марту 2020. године смањен за 5,9% у односу на март 2019. године и износио је 398,5 хиљада. Просјечна нето плата у првом кварталу 2020. године износила је 945 КМ и већа је номинално за 4,5% у односи на први квартал 2019. године. Међутим, од априла 2020. године могу се очекивати прве назнаке утицаја пандемије Ковида - 19 на тржиште рада, што показују тренутно расположиви подаци ентитетских пореских управа. Према службеним евиденцијама из Јединственог система регистрације, контроле и наплате доприноса Пореске управе Федерације Босне и Херцеговине, број запослених у Федерацији Босне и Херцеговине у априлу 2020. године износио је 510.009, што је за 4% мање у поређењу са априлом 2019. године (или 21.483 запослених). Истовремено, према подацима Пореске управе Републике Српске, регистровано је 289.225 обвезника доприноса по основама осигурања који се третирају као запослење, што је за 2,4% мање у поређењу са априлом 2019. године (или 7.180 запослених). Све наведено указује да би просјечан број запослених лица у Босни и Херцеговини у 2020. години услед претходно наведених дешавања могао бити мањи у поређењу са подацима из 2019. године. Засигурно да ће прве знаке кризе осјетити запослени у услужним дјелатностима. Због очекиваног смањења обима пословне активности који произилази из кризе изазване Ковидом - 19 у областима туризма (смањење броја посјета и ноћења), а потом угоститељства, хотелијерства, забаве, рекреације и културе може се очекивати да број запослених лица у поменутих дјелатностима буде нижи у односу на претходну годину. Поред ових дјелатности, у изради пројекција за тржиште рада значајан утицај ће имати кретање обима инвестиција, трговине и уопште економски раст (погледати поглавље о економском расту). Због тога су у изради пројекција узета у обзир претходно описана дешавања у областима прерађивачке индустрије и трговине у 2020. години које запошљавају највећи број лица у Босни и Херцеговини (око 39%). Све наведене промјене би се негативно одразиле на укупан број запослених лица у Босни и Херцеговини који би у 2020. години могао бити мањи око 1,5% г/г, што би утицало на раст стопе незапослености.¹⁴ Истовремено, поменута економска кретања и лошија пословна клима могли би неповољно утицати на зараде радника у Босни и Херцеговини, односно смањити стопу раста нето плата у односу на претходну годину око 1,2% г/г.¹⁵ Међутим, пројекције на тржишту рада ће зависити од наведених ризика (на крају текста), као и планираних/имплементираних мјера од стране ентитетских влада и Савјета министара Босне и Херцеговине с циљем миноризације посљедица кризе изазване пандемијом Ковида - 19, како на економију тако и на тржиште рада.

Израда средњорочног сценарија 2021 - 2023. године у области тржишта рада базирана је на очекиваном економском расту и његовим основним компонентама у посматраном периоду од стране ДЕП-а, односно на нивоу потражње, трговине и инвестиција (детаљније описано у поглављу о економском расту). ЕК у својим пројекцијама (мај 2020) предвиђа у 2021. години раст броја запослених лица у ЕУ од 3,3% г/г. Тиме се у 2021. години очекује нижа стопа незапослености у ЕУ у поређењу са претходном годином од 7,9%. Према пројекцијама ДЕП-а, у 2021. години се очекује позитиван економски раст од 3% г/г у Босни и Херцеговини. Поред тога, раст обима инвестиција и трговине у Босни и Херцеговини би се требао позитивно одразити на број запослених лица, нарочито у секторима

¹³ Извор: БХАС, привремени податак.

¹⁴ Поређења ради, као посљедица економске кризе у 2009. години, број запослених лица у Босни и Херцеговини први пут је смањен 2010. године (-0,8% г/г), односно у просјеку периода 2010 - 2012. године је смањен око -0,7%.

¹⁵ Поређења ради, као посљедица економске кризе у 2009. години, реални раст просјечне нето плате у Босни и Херцеговини први пут је смањен 2010. године (-1,1%), због нешто више инфлације. Номинални раст просјечне нето плате био је позитиван у посматраној години.

који су и претходних година запошљавали највише лица у Босни и Херцеговини. Уз боље пословне прилике у области индустрије, трговине, али и појединих услужних дјелатности створили би се реални услови за раст броја запослених лица у посматраним дјелатностима. Као и претходних година, очекује се да би допринос расту броја запослених могао бити скромнији у јавном¹⁶ сектору у односу на остала подручја дјелатности. Поред тога, број запослених лица у области услужних дјелатности које су у 2020. години биле погођене кризом могао би поново почети да се увећава. Генерално, уз бољу пословну климу, како у Босни и Херцеговини тако и у окружењу и земљама ЕУ, очекује се повећање броја запослених лица у периоду 2021 - 2023. године од 1,7-2,5% г/г, уз истовремено смањење броја незапослених лица, али и наставак увећања нето плата од 2,2%-3% г/г. Међутим, претпостављени ризици ће битно детерминисати раст броја запослених лица, али и нето плате у периоду на који се односе пројекције.

Ризици

Пројекције на тржишту рада у периоду 2020 - 2023. године одређене су значајно дешавањима у окружењу, односно пословним амбијентом како у Босни и Херцеговини тако и у ЕУ и региону. Према томе, екстензија тренутних дешавања поводом Ковида - 19 и на другу половину године би се могла лоше одразити на економију Босне и Херцеговине, а потом и тржиште рада. Уз нижи економски раст од претпостављеног и број запослених лица би могао бити изразито смањен. Поред тога, смањење радне снаге (миграције) и степен имплементације планираних структурних реформи у Босни и Херцеговини могли би утицати на посматране индикаторе тржишта рада, односно на ниво куповне моћи и животног стандарда. Све наведене промјене уједно представљају основне ризике за пројекције на тржишту рада.

Цијене

Цијене у 2019. години

Просјечан раст укупног нивоа цијена у Босни и Херцеговини у 2019. години био је знатно спорији у односу на претходну годину.¹⁷ У периоду I - XII 2019/I - XII 2018 просјечна инфлација мјерена индексом потрошачких цијена је износила 0,6%. Ниској стопи инфлације допринијело је смањење, као и скроман раст цијена у појединим одјељцима индекса потрошачких цијена. У периоду I - XII 2019/I - XII 2018 најбржи раст цијена био је у одјељку алкохолних пића и дувана (5,1%). Раст цијена дувана и цигарета у 2019. години подстакнут је повећањем акциза на дуван и цигарете, односно усклађивањем са законодавством ЕУ.¹⁸ У одјељку становања, воде, ел. енергије, гаса и других енергената цијене су у посматраном периоду увећане за 2,4% г/г због повећања цијена течних и чврстих горива, водоснабдијевања, гаса и најамнина за становање. У одјељку хране и безалкохолних пића цијене су увећане за 1,1% у посматраном периоду, што је посљедица повећања цијена хране јер су цијене безалкохолних пића смањене. Цијене у одјељку превоза биле су веће за 1% у односу на 2018. годину.

¹⁶ У анализи се мисли на дјелатности јавне управе, здравства и образовања.

¹⁷ Инфлација у Босни и Херцеговини у периоду I - XII 2018. године је износила 1,4% г/г.

¹⁸ Минимална акциза за паковање цигарета од 20 комада износи 2,86 КМ, а специфична акциза 1,65 КМ за исто паковање. Акциза на дуван за пушење утврђује се у висини од 80% минималне акцизе на цигарете утврђене у члану 3. ставу (3) ове одлуке исказане за 1000 комада цигарета и износи 114,40 КМ по килограму. Извор: Одлука о утврђивању специфичне и минималне акцизе на цигарете и износ акцизе на дуван за пушење за 2019. годину. Поред провођења акцизне политике на цигарете и дуван у јулу 2019. године такође је дошло до поскупљења цијена цигарета појединих произвођача, што је додатно утицало на раст цијена овог производа.

Цијене - пројекција 2020 - 2023. године

У периоду I - III 2020. године у Босни и Херцеговини је регистрована инфлација од 0,4% у поређењу са истим периодом 2019. године. Смањење цијена у одјељцима одјеће и обуће, намјештаја, кућних уређаја и редовног одржавање куће, те осталих добара и услуга допринијело је ниској стопи инфлације у Босни и Херцеговини. Поред тога, скроман раст цијена у појединим одјељцима такође је имао допринос ниској стопи инфлације. Тако су у одјељку превоза цијене у периоду I-III 2020/I-III 2019 смањене за 0,4% г/г. Кретање цијене сирове нафте утицало је на ниже цијене у овом одјељку. У одјељку хране и безалкохолних пића цијене су увећане за 1,1% у периоду I-III 2020/I-III 2019. Истовремено, у одјељку становања, воде, ел. енергије, гаса и др. енергената цијене су увећане за 0,8% г/г, углавном услед промјене цијена гаса, течних горива, водоснабдијевања и најамнина за становање. Најбржи раст цијена у посматраном периоду био је у одјељку алкохолних пића и дувана (5,5% г/г). Од 1. јануара 2020. године настављена је хармонизација акцизне политике у Босни и Херцеговини са политиком акциза на цигарете у ЕУ.¹⁹

На основу расположивих података може се претпоставити да кретање инфлације у Босни Херцеговини значајно одређује ниво цијена енергената, односно нафте, хране, акциза, цијена комуналија и сл. Будућа кретања цијена такође у 2020. години подлијежу великој неизвјесности која произлази из епидемије Ковида - 19. Према анализи²⁰ Банке Словеније, због мање потражње повезане са избијањем Ковида - 19, као и пораста понуде нафте (која је резултат цјеновог рата између Саудијске Арабије и Русије), глобалне цијене нафте падају. У анализи се такође наводи да би прекиди увоза заједно са падом економске активности, могли у кратком року довести до већих цијена специфичних производа, док би цијене хране могле порастати у случају увозних баријера. Поред тога, у посљедњим расположивим пројекцијама²¹ ЕК (мај 2020, табела испод) такође се очекују знатно ниже цијене сирове нафте у 2020. години у односу на 2019. годину (-40,1% г/г). Укупна инфлација у ЕУ би могла бити значајно нижа и износити око 0,6% (у 2019. је износила 1,4%). Слична предвиђања има и ММФ у својим посљедњим пројекцијама²² (ВЕО, април 2020), гдје се наводи да би цијена сирове нафте у 2020. години могла бити нижа за 42% у односу на претходну годину. Узимајући у обзир сва наведена дешавања у свијету, али и домаће факторе у Босни и Херцеговини у 2020. години може такође се очекивати дефлација од 0,5%²³ у односу на прошлу годину. Међутим, пројекције инфлације ће зависити од наведених ризика (на крају текста) и предузетих мјера од стране свих нивоа власти које би могле утицати на ниво цијена у Босни и Херцеговини.

На основу тога пројекције инфлације у Босни и Херцеговини у периоду 2021 - 2023. године су засноване на промјенама цијена сирове нафте на свјетском тржишту, цијенама хране, акцизама на одређене производе, цијенама комуналија и сл. ЕК у својим пројекцијама очекује раст инфлације у ЕУ у 2021. години од 1,3% уз раст цијена сирове нафте од 4,8% г/г. Сличне пројекције о кретању инфлације и цијена сирове нафте представио је ММФ (табела испод). Под претпоставком да цијене нафте и хране²⁴ умјерено расту, као и цијене комуналија, у периоду 2021 - 2023. године у Босни и Херцеговини се може очекивати раст цијена од 1,2%-1,4%. Поред тога, инфлацију у Босни и Херцеговини ће такође

¹⁹ Управни одбор Управе за индиректно опорезивање донио је Одлуку о утврђивању специфичне и минималне акцизе на цигарете и износ акцизе на дуван за пушење за 2020. годину. Минимална акциза за паковање цигарета од 20 комада износи 3,04 КМ, а специфична акциза износи 1,65 КМ за паковање цигарета од 20 комада. Акциза на дуван за пушење утврђује се у висини од 80% минималне акцизе на цигарете утврђене у члану 3. ставу (3) ове одлуке и износи 121,6 КМ по килограму. Извор: Одлука о утврђивању специфичне и минималне акцизе на цигарете и износ акцизе на дуван за пушење за 2020. годину.

²⁰ Извор: <http://bankaslovenije.blob.core.windows.net/publication-files/prikazi-in-analize-marec-2020.pdf>

²¹ Извор: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-performance-and-forecasts/economic-forecasts/spring-2020-economic-forecast-deep-and-uneven-recession-uncertain-recovery_en

²² Извор: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020>

²³ У екстремном случају ниво дефлације би могао бити и већи у зависности од тога у којој мјери ће се ниже цијене нафте на свјетском тржишту енергената одразити на укупан ЦПИ индекс у Босни и Херцеговини. Поред тога, кретање цијена хране у Босни и Херцеговини ће имати значајан утицај на укупан ниво цијена.

²⁴ Према пројекцијама Свјетске банке (април 2020), индекс цијена хране би могао расти номинално око 1,9% г/г.

детерминисати период провођења акцизне политике на цигарете и дуван (хармонизација са ЕУ легислативом).

Табела 1.2: Цијена сирове нафте и инфлација, пројекције за период 2020 - 2023. године

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Инфлација - Босна и Херцеговина	0,6%	-0,5%	1,2%	-1,3%	1,4%
Европска комисија пројекције (мај 2020) испод:					
Инфлација - еурозона	1,2%	0,2%	1,1%	н/а	н/а
Инфлација - ЕУ	1,4%	0,6%	1,3%	н/а	н/а
Цијена сирове нафте, брент \$/барел	64,1	38,4	40,2	н/а	н/а
Сирова нафта, стопа раста г/г	-10,4%	-40,1%	4,8%	н/а	н/а
Међународни монетарни фонд пројекције (април 2020) испод:					
Инфлација - еурозона	1,2%	0,2%	1,0%	н/а	н/а
Инфлација - ЕУ	1,4%	0,6%	1,2%	н/а	н/а
Цијена сирове нафте, \$/барел	61,4	35,6	37,9	н/а	н/а
Сирова нафта, стопа раста г/г	-10,2%	-42,0%	6,3%	н/а	н/а

Извор: Историјски подаци за Босну и Херцеговину преузети са БХАС, ДЕП пројекције за 2020 - 2023. године

Ризици

Пројекције инфлације у основном сценарију се ослањају на кретање цијена сирове нафте и хране као фактора који значајно детерминишу кретање цијена у Босни и Херцеговини. Поред тога, треба узети у обзир домаће факторе који одређују инфлацију, као што су акцизе на поједине производе, цијене комуналија и сл. Уколико би цијене сирове нафте у периоду 2020 - 2023. године биле другачије од претпостављених у основном сценарију, то би се одразило на укупан ниво цијена у Босни и Херцеговини. Наставак провођења политике увећања акциза на цигарете и дуван такође би могао детерминисати раст цијена у Босни Херцеговини.

Банкарски кредити и депозити

Процјена кретања раста банкарских кредита и депозита у периоду 2020 - 2023. године

Према посљедњим доступним подацима од стране Централне банке Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: ЦББиХ) дошло је до успоравања раста кредитне активности у односу на крај прошле године тако да је стопа раста на крају марта 2020. године износила 3,7% г/г. (мање за 2,9 п.п. у односу на крај 2019. године), док је укупна кредитна сума је достигла 20,49 млрд. КМ.

Успоравање стопа раста кредита у марту у односу на крај 2019. године је евидентирано у секторима становништво (мања за 2,7 п.п.) и нефинансијска предузећа (мања за 3,8 п.п.), док су кредити пласирани владином сектору евидентирали повећање стопе раста кредита (већа за 1,1 п.п.).

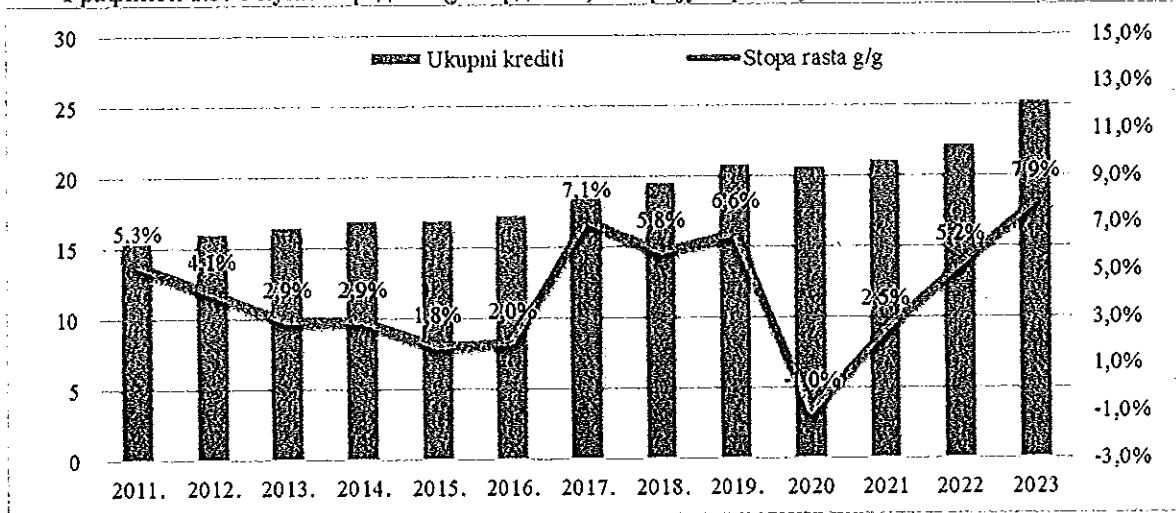
Евидентан оштар пад привредног раста у свијету са још увијек несагледивим посљедицама према Босни и Херцеговини свакако се већ одражава и на пад стопа раста кредитног пласмана превенствено у сектору становништва и нефинансијских предузећа, док се може очекивати нешто умјеренији раст кредита општој влади. Према предвиђањима водећих референтних економских институција, очекује се поново глобална рецесија и пад БДП-а у готово свим водећим економијама свијета (највјероватније слично као у доба финансијске кризе 2008/2009. године). Приликом процјене даљњег рада банкарског сектора (тако и кретања и поврата кредитних пласмана) од кључног је значаја процјена дужине трајања епидемије, односно посљедична дужина затварања и ограничења привредних активности. Приликом процјене није узет у обзир утицај пакета мјера помоћи привреди од стране власти јер у вријеме писања пројекција нису још имплементирани. Једна од предложених мјера, увођење мораторија на отплату

кредита (тренутно у року од три мјесеца), сигурно ће довести до смањења ликвидности, али и ефикасности пословања банака.

Потребно је напоменути да је приликом процјене кретања кредитних пласмана и депозита узета могућност трајања пандемије до краја другог квартала 2020. године уз наставак умањеног негативног утицаја у трећем и четвртном кварталу.

Процјена је да би укупни кредити до краја 2020. године могли остварити пад уз стопу од (1,0% г/г). У 2021. години се очекује стабилизација економских кретања у свијету, што би омогућило несметан нешто већи раст кредитне активности са пројцираном стопом од 2,5% г/г. У 2022. години би поново дошло до умјереног раста кредитне активности са стопом 5,2% г/г, те у 2023. години раст са стопом 7,9% г/г.

Графикон 1.3: Укупни кредити (у млрд. КМ, на крају периода) и годишња стопа промјене

Извор: ДЕП процјена

Према посљедњим доступним подацима, на крају марта 2020. године је дошло до успоравања раста депозита који су уз стопу раста од 7,2% г/г (мања за 2,3 п.п. у односу на крај 2019. године) достигли 23,97 млрд. КМ.

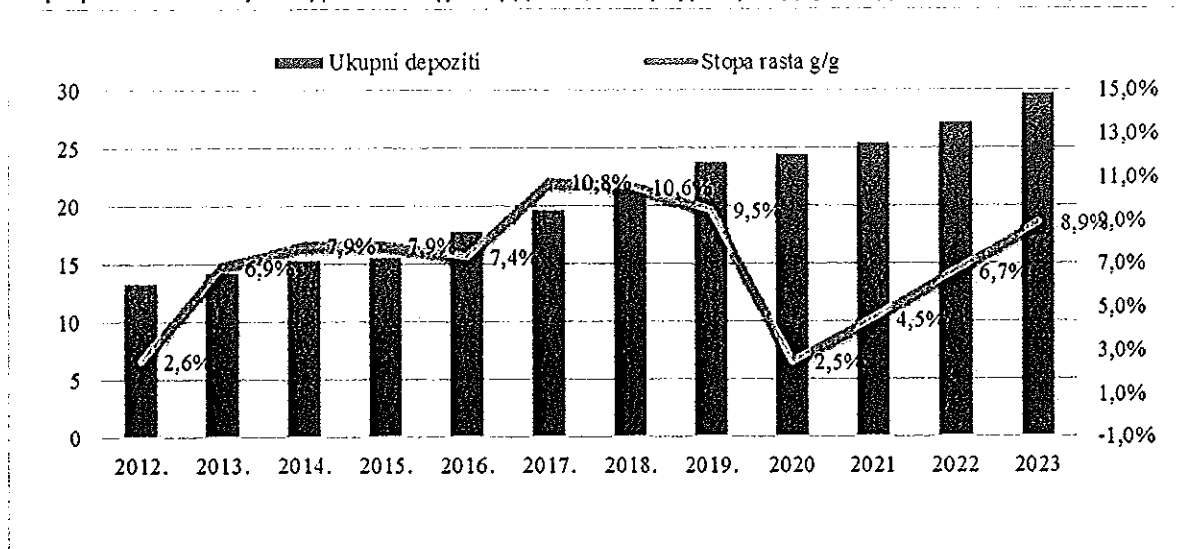
Интересантно је да је у односу на крај 2019. године дошло до успоравања стопе раста депозита у свим секторима сем у сектору нефинансијских предузећа који су остварили раст стопе за 5,5 п.п. У истом периоду сектор становништва је забиљежио мању стопу раста за 4,4 п.п., док су депозити сектора опште владе забиљежили мању стопу за 7,8 п.п.

Смањење економске активности у свијету и у земљама окружења, као и затварање и ограничавање пословања, ће кроз смањење запослености утицати иницијално на веће повлачење депозита, првенствено становништва. Процјена је да ће до успоравања раста укупне суме депозита у 2020. години стопа износити око 2,5% г/г. У наредним годинама може се очекивати стабилизација економских прилика која би се одразила и на боље резултате рада банкарског сектора (уз побољшање финансијских показатеља ЦАР²⁵, НПЛ²⁶). Укупне количине депозита би се нешто умјереније повећавале у наредним годинама тако да би стопа раста у 2021. години износила 4,5% г/г, у 2022. години 6,7% г/г те у 2023. години након почетка значајнијег опоравка 8,9% г/г.

²⁵ CAR- Capital Adequacy ratio-Neto kapital prema ukupnim ponderisanim rizicima.

²⁶ NPL-Non performing loans-nekvalitetni krediti.

Графикон 1.4: Укупни депозити (у млрд. КМ, на крају периода) и годишња стопа промјене

Извор: ДЕП процјена

Ризици

Даљње продужење утицаја пандемије и могућност поновног враћања (новог вала) уз још несагледиве економске и политичке посљедице у свијету свакако ће се одразити и на Босну и Херцеговину. Продужени пад уз слаб опоравак економске активности у наредним годинама водећих земаља у свијету (првенствено земаља ЕУ, Кине и Сједињених Америчких Држава) неминовно би имао утицај и на економски раст Босне и Херцеговине, односно на отежан рад банкарског сектора.

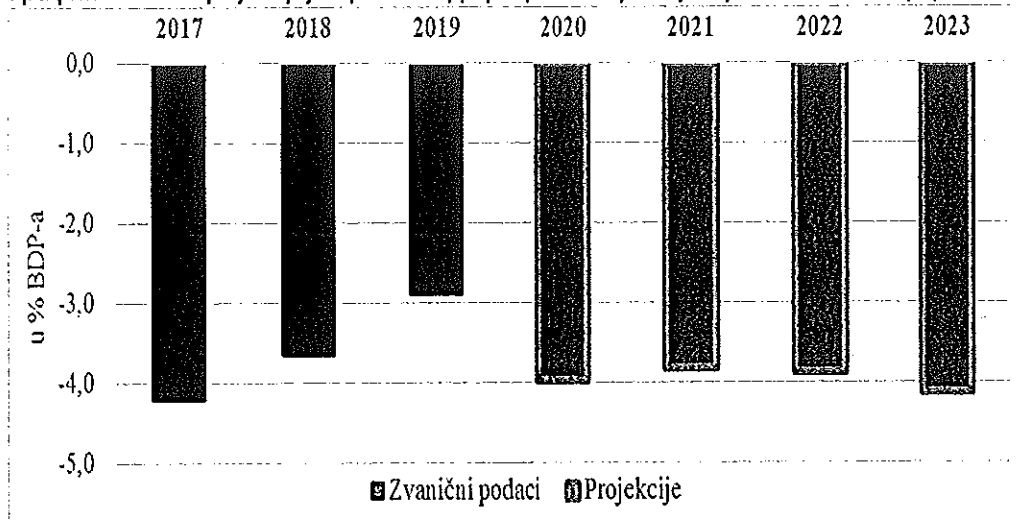
Спољни сектор

Платни биланс Босне и Херцеговине

Подаци из платног биланса Босне и Херцеговине указују да су у протеклој 2019. години забиљежена неповољнија кретања у спољнотрговинској размјени и платном билансу земље, што је добрим дијелом узроковано успоравањем економских активности код главних спољнотрговинских партнера.

Према званичним подацима ЦББиХ за 2019. годину, дефицит текућег рачуна у оквиру платног биланса Босне и Херцеговине износио је 1,2 милијарде КМ (односно 2,9% БДП-а). Пораст номиналног увоза роба и услуга у посматраном периоду износио је 1,8%, док је раст номиналног извоза роба и услуга износио 0,2%. Текући нето приливи новца из иностранства су у 2019. години порасли за 8,2%.

Графикон 1.2: Пројекције кретања дефицита текућег рачуна Босне и Херцеговине

Извор: ЦББиХ и пројекције ДЕП-а

Претпоставке за платни биланс 2020 - 2023. године

На бази пројекција ДЕП-а у 2020. години би се могао очекивати номинални пад спољнотрговинског дефицита од 3,6% (уз пад увоза од 7,6% те пад извоза од 9%). У периоду 2021 - 2023. године очекивани номинални раст спољнотрговинског дефицита кретао би се у интервалу од 0,1-4,3%, као резултат пораста стопе увоза (5,8-8,1%) и раста стопе извоза (7,8-9,4%). Као удио у БДП-у дефицит текућег рачуна за 2020. годину, према пројекцијама ДЕП-а, износио би око -4%, док би се за период 2021 - 2023. године могло очекивати да остане на приближно истом нивоу (у интервалу од -3,8% до -4,1% БДП-а). Очекује се да би се текући нето приливи из иностранства, у периоду 2020 - 2023. године, могли кретати у распону од 9,3% до 10,4% БДП-а.

Обзиром да је јако тешко процијенити изворе финансирања дефицита текућег рачуна, може се очекивати да ће, као што је то и до сада био случај, дефицит текућег рачуна и даље бити финансиран приливима финансијских средстава из иностранства (кроз социјалне бенефиције и дознаке грађана из иностранства, директне стране инвестиције, трговинске кредите те кроз евентуална нова задуживања на међународном финансијском тржишту).

Ризици

Главни ризици за промјене у кретању платног биланса Босне и Херцеговине за повећање односно смањење дефицита текућег рачуна налазе се у спољнотрговинском дефициту, тј. у промјенама стопа извоза и увоза роба и услуга, као и промјенама цијена на свјетском тржишту. Повољно пословно окружење и већа стопа запослености дијаспоре Босне и Херцеговине могли би довести до пораста стопе текућих трансфера из иностранства, а самим тим и до повећања расположивог дохотка. Насупрот томе, у случају лошијег пословног окружења и мање запослености дијаспоре Босне и Херцеговине, а тиме и смањених текућих трансфера из иностранства, расположиви доходак би био мањи.

Код финансирања дефицита текућег рачуна највећи ризици се налазе у смањењу средстава стране активе Босне и Херцеговине у иностранству, недовољним приливом директних страних инвестиција, отежаним приступом трговинским кредитима, као и немогућношћу задуживања на међународном финансијском тржишту.

Преглед спољнотрговинске робне размјене за 2019. годину и пројекције за 2020. годину

За разлику од 2018. године, када је Босна и Херцеговина, захваљујући повољним пословним приликама у главним трговинским партнерима остварила врло добар спољнотрговински резултат, то није био случај у 2019. години. Наиме, према тренутно расположивим подацима БХАС-а за 2019. годину, у Босни и Херцеговини је дошло до значајног слабљења спољнотрговинске робне размјене са свијетом која је додатно интензивирана и на самом крају године. Општепозната чињеница је да Босна и Херцеговина у спољнотрговинском смислу прилично зависи од економских кретања у земаљама ЕУ, с обзиром да скоро 75% извоза роба пласира на тржишта земаља ЕУ, док се, с друге стране, око 60% увоза снабдијева из ЕУ. Стога, економска кретања у оквиру ових земаља уз ниво производње у оквиру домаћег произвођачког сектора скоро у потпуности детерминишу кретања спољнотрговинске размјене са свијетом. Наиме, слабљење економске активности у земљама ЕУ довело је до слабљења извозне тражње, што се манифестовало смањењем производње у прерађивачкој индустрији и слабљењем робног извоза Босне и Херцеговине. Тако је Босна и Херцеговина, према прелиминарним подацима БХАС-а за 2019. годину, забиљежила пад извоза роба од 3,4% и успорен раст робног увоза од 1,2%, што је резултирало значајним повећањем робног дефицита од 8,6%, док је покривеност увоза извозом смањена за преко 2 п.п.²⁷ С друге стране, тренутно расположиви подаци БХАС-а за период јануар - април 2020. године указују да је тренд слабљења спољнотрговинске робне размјене настављен и додатно интензивира у 2020. години. Наиме, према овим подацима, Босна и Херцеговина је у прва 4 мјесеца 2020. године забиљежила пад робног извоза од 12,7%, док је пад извоза роба само у априлу износио 32,7% у односу на исти мјесец претходне године.²⁸ Овај пад робног извоза на самом почетку 2020. године је очигледан примјер негативних посљедица глобалне пандемије вируса Ковид - 19 на привредна кретања у Босни и Херцеговини. С друге стране, успоравање привредне активности у земљи и слабљење домаће тражње резултирали су смањењем робног увоза од 14,8% у периоду јануар - април 2020. године у односу на исти период претходне године. Посматрано на мјесечном нивоу, пад робног увоза у априлу 2020. године у односу на исти мјесец претходне године износи 35,2%. Оваква кретања извоза и увоза и генерално нижи ниво економске активности у земљи довели су смањења спољнотрговинског робног дефицита у одређеној мјери. Ако се има у виду постојећи тренд слабљења спољнотрговинске робне размјене у свијету, као и новонастале околности са избијањем глобалне епидемије вируса Ковид – 19, онда није тешко закључити да ће 2020. година бити нарочито изазовна када је у питању спољнотрговинска робна размјена Босне и Херцеговине. Чак и уколико ови проблеми буду краткотрајног карактера (П1 2020), у Босни и Херцеговини се може очекивати значајно слабљење извоза и увоза роба. У основном сценарију, према коме би ови проблеми били превазиђени у другој половини 2020. године, у Босни и Херцеговини се очекује пад укупног извоза од 7,1% у односу на претходну годину. С друге стране, сасвим је извјесно да ће услед успоравања укупне економске активности (пад потрошње, производње и инвестиција) доћи и до пада увоза са очекиваном стопом пада од око 5,8% у реалном смислу.

Пројекција кретања спољнотрговинске размјене за период 2021 - 2023. године

Кретање привредних активности у екстерном окружењу у средњорочном периоду засигурно ће представљати главну детерминанту кретања спољнотрговинске робне размјене у Босни и Херцеговини у овом периоду. Само под претпоставком побољшања привредне активности и санирања

²⁷ Агенција за статистику Босне и Херцеговине, саопштење, „Статистика робне размјене БиХ с иностранством, јануар - децембар 2019. године“, 20. 1. 2020. године.

²⁸ Агенција за статистику Босне и Херцеговине, саопштење, „Статистика робне размјене БиХ с иностранством, јануар - април 2020. године“, 20. 5. 2020. године.

новонасталих глобалних економских изазова Ковида - 19 са којима се суочава свјетска економија, могуће је очекивати и побољшање спољнотрговинске размјене у Босни и Херцеговини. Дакле, у случају да наведене околности буду превазиђене, пројекција ДЕП-а је да би се у Босни и Херцеговини у периоду 2021 - 2023. године могло очекивати повећање укупног извоза са годишњим стопама раста од 6,1%, 5,9% и 7,1% у реалном смислу респективно. Ово повећање извоза условљено је стабилном извозном тражњом, проширењем производне базе и подизањем конкурентности у земљи. С друге стране, повећање економске активности у земљи, односно раст домаће тражње у оквиру сектора становништва и корпоративног сектора кроз нешто бржи раст потрошње и инвестиција требали би резултирати и повећањем увоза Босне и Херцеговине. Према пројекцијама ДЕП-а, очекује се да стопе раста увоза буду нешто ниже у односу на извозне и требале би се кретати од 4,0% у 2021. години, 4,5% у 2022. години и 5,1% у 2023. години. Више стопе раста извоза од увозних у средњем року би требале резултирати повећањем извозне заступљености у БДП-у на око 45% закључно са 2023. годином. С друге стране, с обзиром на нешто спорији раст увоза очекује се да би се закључно са 2023. годином увоз у оквиру БДП-а требао задржати на око 58% БДП-а. Резултат оваквих трендова кретања извоза и увоза били би постепено смањење спољнотрговинског дефицита на око 13% БДП-а, већи допринос екомском расту и побољшана покривеност увоза извозом на скоро 78% закључно са 2023. годином.

Ризици

Основни ризик за реализацију пројекција кретања спољнотрговинске робне размјене представља слабење економског раста у главним трговинским партнерима, односно појава глобалне епидемије вируса Ковид – 19, која би, у случају да потраје, у потпуности угрозила материјализацију наведеног основног сценарија. Поред овога, додатни ризик по материјализацију ових претпоставки могле би представљати нагле промјене свјетских цијена берзанских роба као што су метали, енергенти (нафта и гас) и храна, као и проблеми у пословању главних извозних компанија.

Страна директна улагања

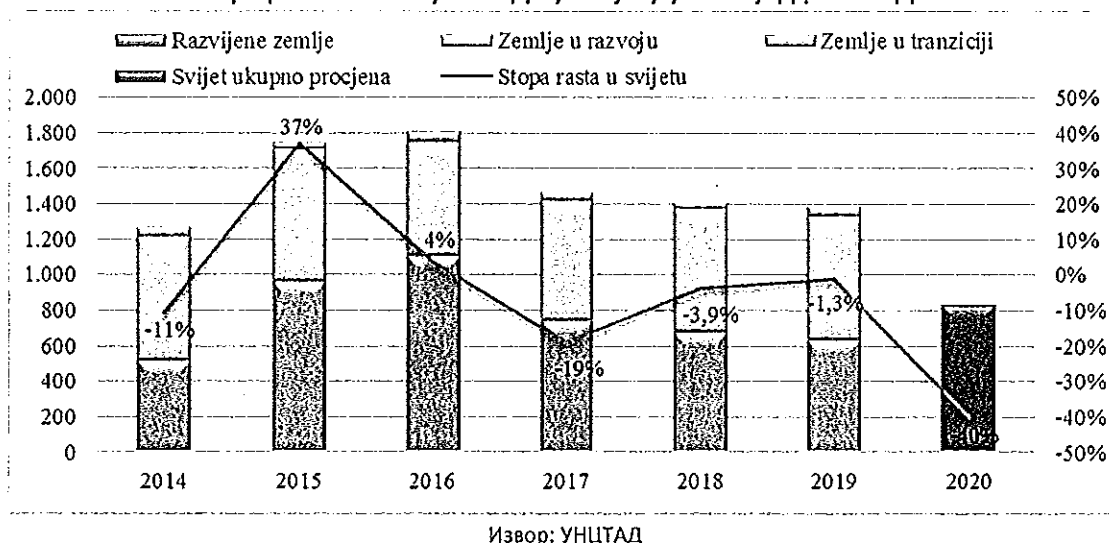
Страна директна улагања у 2020 - 2023. години

Евидентна глобална економска криза изазвана пандемијом у првом полугодишту 2020. године, уз наставак у нешто блажој форми у другом полугодишту, свакако ће имати негативне посљедице и на страна директна улагања. Забиљежени рекордни пад вриједности (још увијек незаустављен у вријеме писања извјештаја) свих важнијих свјетских индекса на берзама је свакако показатељ тренутног несигурног стања свјетске привреде. Поред тога, свакако ће се на економска кретања у свијету додатно одразити (тренутно само одложени) тарифни рат између Кине и Сједињених Америчких Држава, посљедице Брексита, те значајан пад стопа економског раста у готово свим водећим земљама у ЕУ и свијету.

Према најновијем мартовском специјалном извјештају ²⁹ УНЦТАД-а (енгл. The United Nations Conference on Trade and Development) страна директна улагања (у даљњем тексту: СДУ), очекује се глобални пад СДУ од 30%-40%. Посебно се наглашава смањење реинвестираних зарада као посљедице смањења профита компанија широм свијета које су често износиле и до 50% СДУ у свијету.

²⁹ Global Investment Trend Monitor, No. 35 [Special Coronavirus Edition] (UNCTAD/DIAE/IA/INF/2020/3)

Графикон 1.6: Укупно СДУ у свијету у милијардама УСД

Према подацима објављеним од стране ЦББих, укупна страна улагања у 2019. години су износила 898,6 мил. КМ (нето финансијска пасива) и већа су за 11,6 % г/г. Реинвестиране зараде су у 2019. години износили 479,7 мил. КМ и веће су за 25,3% г/г. Учествовале су у нето финансијској пасиви више од пола, тачније 53,4%. Тиме је учешће СДУ у 2019. години достигло 2,5% БДП-а.

Као посљедица претходно наведеног погоршања економских кретања у свијету и ЕУ чије су чланице и главни улагачи у Босни и Херцеговини, у 2020. години доћи ће неминовно до значајног смањења СДУ. Потребно је нагласити да је још увијек непозната дужина трајања затварања економије (ограничење кретања и пословања) због пандемије како у Босни и Херцеговини тако и свијету те да су приликом израде сценарија узети утицај пандемије у прва два квартала те наставак у блажој форми у другом полугодишту 2020. године. Да би се избјегао утицај флукуације и процикличности приликом процјене, за основу су узети просјек улагања по кварталима у задњих пет година те утицај смањења по кварталима.

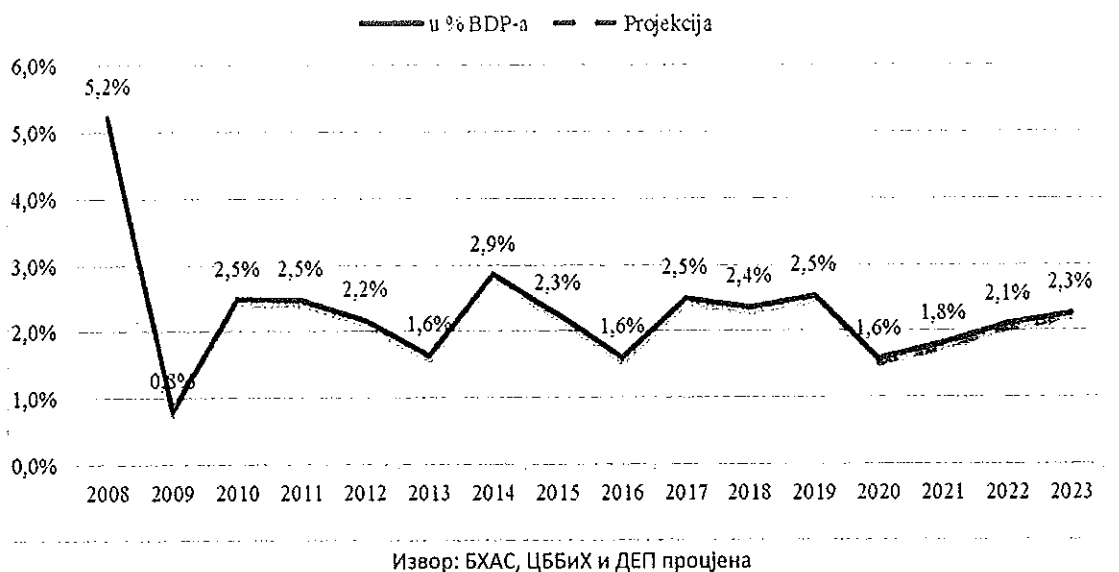
Тако би се, према тој процјени, СДУ кретала око 1,6% БДП. Претходно наведено погоршање економских кретања у свијету, те већ извјестан, значајан пад економског раста, првенствено Кине као једног од главних улагача у инфраструктурне радове, довешће неминовно и до кашњења у реализацији или одгађања до слједеће године најављених пројеката (ТЕ Гацко 2³⁰, аутопут Добој – Вукосавље - Брчко³¹, аутопут Бања Лука - Приједор)³². Послије смањања улагања у 2020. години очекује се да ће доћи до постепеног опоравка и наставка радова у наредним годинама. Узимајући у обзир бројне најаве за улагања у област енергетике, рударства, инфраструктуре, те посебно опоравка у области туризма и услуга (који су тренутно највише погођени наведеном кризом), постоји реална основа да у наредном периоду дође до постепеног повећања СДУ. Тиме би СДУ у 2021. години достигла 1,8% БДП, у 2022. години 2,1% БДП те на крају у 2023. години 2,3% БДП.

³⁰ <http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mper/media/vijesti/Pages/Potpisan-sporazum-o-izgradnji-TE-Gacko-2.aspx>

³¹ <http://privrednastampa.ba/tag/autoputevi-republike-srpske/>

³² <http://www.autoputevirs.com/aprs/Doc.aspx?cat=5&subcat=24&id=24&lang=cir&txt=295>, потписан уговор о концесији са кинеском компанијом „China Shadong Int. Economic & technical cooperation Group Ltd. veza RS

Графикон 1.7: Пројекција ДСУ по годинама у процентима од БДП-а

Наставак глобалне економске кризе изазване првенствено разарајућим дејством пандемије (вирус Ковид - 19), уз наставак заоштравања глобалних економских прилика (геополитичке и трговинске тензије између Кине и САД-а), додатно ће негативно утицати на Босну и Херцеговину. Још увијек несагледиве негативне посљедице пада економске активности у Кини и САД-у, те значајнији даљњи пад економског раста у најгоре епидемијом погођеним земљама ЕУ (посебно Италија, Шпанија и Француска) неминовно ће се одразити и на Босну и Херцеговину кроз даљње погоршање платног и спољнотрговинског биланса и додатно смањење СДУ.

Пројекције прихода од индиректних пореза за период 2020-2023. године

Дирекција за економско планирање БиХ (ДЕП) је 1. јуна 2020. године доставила Одјељењу за макроекономску анализу БиХ (ОМА) ревидиране пројекције макроекономских параметара за Босну и Херцеговину (Макроекономске пројекције 2020 - 2023, основни сценарио, мај 2020). Пројекције индиректних пореза темеље се на пројекцијама макроекономских показатеља ДЕП-а из маја 2020. године, а узимају у обзир трендове наплате индиректних пореза, те текуће владине политике у области индиректног опорезивања (*baseline* сценарио).

Пројекције прихода од индиректних пореза - претпоставке

Пројекције прихода од индиректних пореза за период 2020 - 2023. године подразумевају основне (*baseline*) пројекције. Претпоставке за израду пројекција су сљедеће:

- прогнозе макроекономских показатеља Дирекције за економско планирање (ДЕП) за период 2020 - 2023 из маја 2020. године;
- текући трендови у наплати прихода од индиректних пореза;
- текуће владине политике у области индиректног опорезивања.

Текуће политике у области индиректног опорезивања

Обавезе и систем плаћања ПДВ-а регулишу се Законом о порезу на додату вриједност ("Службени гласник БиХ", бр. 9/05, 35/05, 100/08 и 33/17).

Политика акциза регулисана је Законом о акцизама у Босни и Херцеговини ("Службени гласник БиХ", бр. 49/09, 49/14, 60/14 и 91/17). Политика акциза на дуван у 2020. години утврђена је Законом о акцизама и Одлуком³³ Управног одбора УИО. Будући да је законски плафон укупне акцизе на цигарете од 176 КМ/1000 цигарета достигнут за све ценовне категорије цигарета у 2019. години, окончана је хармонизација са стандардима ЕУ у сфери опорезивања цигарета³⁴, док се на опорезивање резаног дувана примјењује политика према измјенама Закона из 2014. године.³⁵

Законом³⁶ о царинској политици у Босни и Херцеговини уређују се основни елементи царинске политике, те општа правила и поступци који се примјењују на робу која се уноси и износи из царинског подручја Босне и Херцеговине. Фазни процес либерализације спољне трговине БиХ приказан је на графикау 2.1.

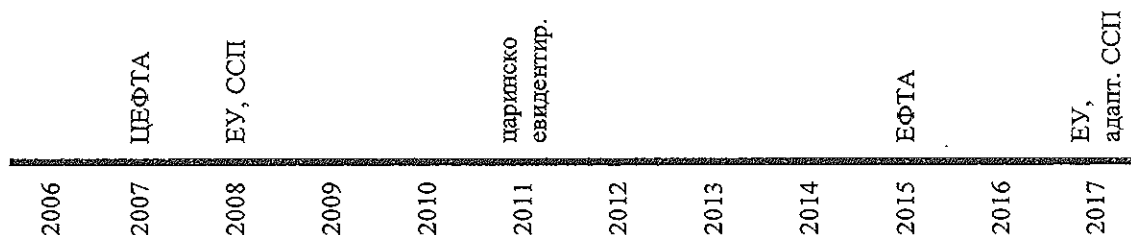
³³ Одлука о утврђивању специфичне и минималне акцизе на цигарете и износ акцизе на дуван за пушење за 2020. годину (Службени гласник БиХ бр. 80/19).

³⁴ Треба напоменути да се у парламентарној процедури налазе измјене Закона о акцизама, које је Управни одбор УИО усвојио у 2018. години, а које подразумевају увођење трогодишњег мораторија на повећање специфичне акцизе на цигарете, почевши од 2019. У међувремену су усвојене одлуке о утврђивању специфичне и минималне акцизе на цигарете и износа акцизе на дуван за пушење за 2019. и 2020. годину према важећем закону. С обзиром да су достигнути ЕУ стандарди у опорезивању цигарета у 2019. години, наведене измјене Закона о акцизама нису више актуелне, те се очекују одређени правни кораци у складу с тиме.

³⁵ Нова политика је у примјени од 1. 8. 2014. (Измјене Закона о акцизама у БиХ - „Службени гласник БиХ“, бр. 49/14)

³⁶ Нови Закон о царинској политици ("Службени гласник БиХ", бр. 58/15) примјењиваће се од 1.7.2021. године ("Службени гласник БиХ", бр. 21/20), а до тог датума се примјењује стари Закон о царинској политици ("Службени гласник БиХ", бр. 57/04, 51/06, 93/08, 54/10 и 76/11). Изузетак је члан 207. новог закона који се примјењује од 25. 4. 2018. г.

Графикон 2.1. Фазе либерализације спољне трговине БиХ

Извор: Антић, Д. „Либерализација спољне трговине БиХ (2007-2017): импликације и компаративна анализа“, ОМА билтен 152/153, март/април 2018, www.oma.uino.gov.ba.

Текући трендови наплате индиректних пореза

Прикупљени приходи од индиректних пореза показују дугорочни тренд раста. Изузеци су били „кризна“ 2009. година, када је остварен снажан пад прихода од 9,9%, те стагнација и блажи пад прихода у 2012. и 2013. години, респективно. У свим осталим годинама забиљежен је раст прикупљених прихода на ЈР УИО (графикон 2.2). У 2006. години је прикупљено 4,12 млрд. КМ нето прихода од индиректних пореза на ЈР УИО, а у 2019. години је износ нето наплаћених прихода увећан за чак 58,7% (6,54 млрд. КМ) у односу на 2006. годину. Треба напоменути да ови износи не укључују заостале уплате индиректних пореза на рачуне ентитета, који су у почетним годинама након увођења ПДВ-а били значајнији.

Удио индиректних пореза са ЈР УИО у БДП-у је варирао протеклих година (табела 2.1). Након пада овог удјела са 18,8% у 2008. години на 17,1% у кризној 2009. години, од 2010. године се креће у распону између 17,3% (2013) и 18,6% (2011). У 2018. години је износио 18,3%. Удио индиректних пореза са ЈР УИО у укупној потрошњи је такође варирао, а од 2014. године показује непрекидни тренд раста. У 2018. години је износио 19,4%.

Графикон 2.2: Нето приходи од индиректних пореза на ЈР УИО, 2006 - 2019

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА-е

Табела 2.1: Удио прихода од индиректних пореза са ЈР УИО у БДП-у и укупној потрошњи

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
% БДП	19,5	19,8	18,8	17,1	18,5	18,6	18,1	17,3	17,9	17,7	17,9	17,7	18,3
% Ц	18,4	19,2	17,9	16,5	17,6	17,7	17,4	16,9	17,3	17,8	18,4	18,6	19,4

Извор: Калкулација на основу података УИО и БХАС³⁷

³⁷ БДП према расходовном принципу, Агенција за статистику БиХ, Тематски билтен 01, Фебруар 2020.

Наплата у 2019. години

Преглед нето наплате индиректних пореза показује да је у 2019. години наплаћен рекордни износ прихода од индиректних пореза од оснивања УИО у износу од 6.541,8 мил. КМ, а стопа раста је износила 5,2%. Преглед кварталне наплате³⁸ показује да је највиши раст прихода остварен у првом кварталу, када је износио чак 7,2%. Потребно је нагласити да наплата у јануару 2019. године укључује и ефекте измјене Закона о акцизама из 2018. године, будући да се повећање стопе путарине примјењује од 1. 2. 2018. године. Неведени ефекти су допринијели са 1,4 процентна поена расту прихода у првом кварталу 2019. године, а са 0,3 процентна поена оствареној стопи раста нето наплате на нивоу цијеле 2019. године. Осим ефеката законских измјена, стопа раста у првом кварталу резултат је: раста потрошње, стабилизације и раста потрошње деривата, те политике дуванских компанија које су сносиле дио додатног пореског оптерећења (раст специфичне акцизе на цигарете и резани дуван од 1.1.2019. г.) на терет властите добити. У другом кварталу 2019. године остварена је стопа раста нето наплате од свега 2,3%. Ниска стопа раста прихода посљедица је снажног пада прихода у јуну, првенствено ПДВ-а. Лоша наплата ПДВ-а у јуну дијелом је ублажена растом прихода од акциза на дуванске прерађевине, као резултат даљњег одлагања преваљивања додатног порезног терета на малопродајне цијене, те најаве корекције цијена у јулу. У трећем кварталу поново је остварен снажан раст прихода од 6,4%, као резултат значајног раста нето прихода од ПДВ-а и акциза на дуван. На почетку четвртог квартала забиљежена је стагнација прихода због слабије наплате скоро свих врста индиректних пореза. Међутим, снажна наплата скоро свих категорија прихода у децембру донијела је високе ефекте и раст од 4,8% на нивоу квартала.³⁹

Наплата укупних прихода у периоду јануар - април 2020. г.

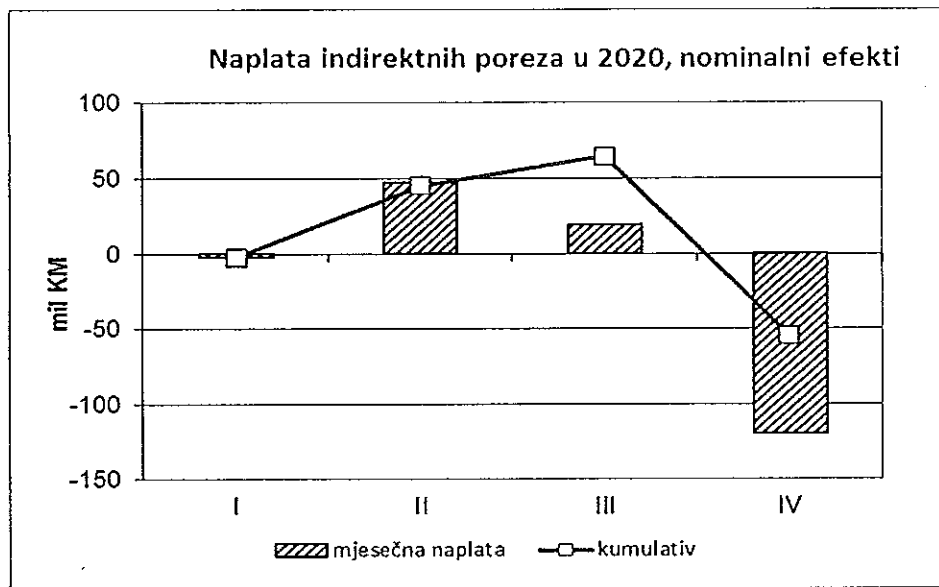
У априлу 2020. године заустављен је тренд раста прихода од индиректних пореза због дјеловања вируса корона на економију БиХ. Према извјештају УИО-а, по врстама прихода у мјесецу априлу бруто наплата прихода је пала за 155,8 мил. КМ или за 23,4%. Због смањених исплата поврата нето наплата је за 119,5 или 22,2% мања него у априлу 2019.

Велики пад наплате прихода у априлу анулирао је остварени суфицит у наплати из првог квартала 2020. Кумулативна бруто наплата прихода за четири мјесеца 2020. године мања је за 96,8 мил. КМ у односу на наплату у истом периоду 2019. Истовремено су исплате поврата биле мање за 41,8 мил. КМ, што је ублажило укупне негативне резултате кумулативне наплате, те је у коначници нето наплата индиректних пореза мања за 55,0 мил. КМ, односно за 2,7%.

³⁸ Поређење одређеног квартала из 2019. са одговарајућим кварталом из 2018. године (YoY growth)

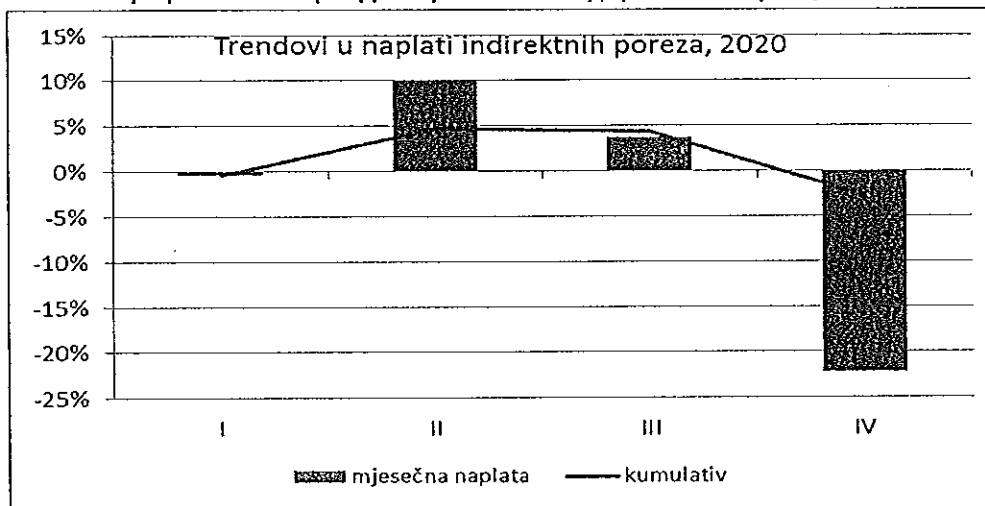
³⁹ Опширније о наплати у 2019. години у Антић, Д. „Наплата прихода од индиректних пореза у 2019. години“, ОМА Билтен 176/177, март/април 2020, www.oma.uino.gov.ba.

Графикон 2.3: Наплата индиректних пореза у 2020, номинални ефекти

Графикон 2.4 показује нагли раст кумулативне нето наплате у фебруару, који није био угрожен ни слабијим растом у марту, када су се испојили први негативни ефекти вируса корона на наплату прихода.

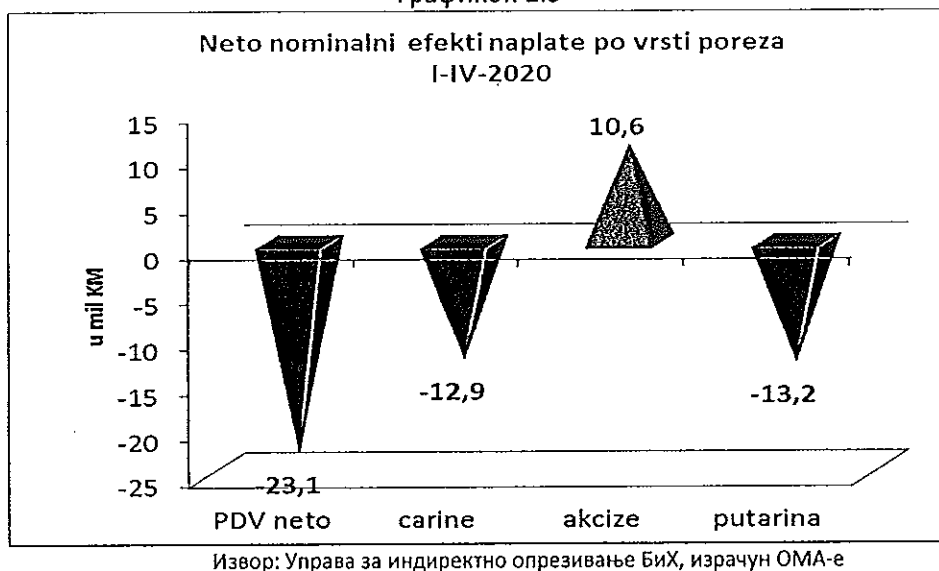
Графикон 2.4: Трендови у наплати индиректних пореза, 2020

Наплата по врстама прихода у периоду јануар - април 2020. г.

Велики пад прихода у априлу остварен је у највећој мјери у наплати ПДВ-а (-23,1 мил. КМ), те путарине (-13,2 мил. КМ) и царина (-12,9 мил. КМ), док је раст једино забиљежен у наплати прихода од акциза (+ 10,6 мил. КМ) (графикон 2.5).

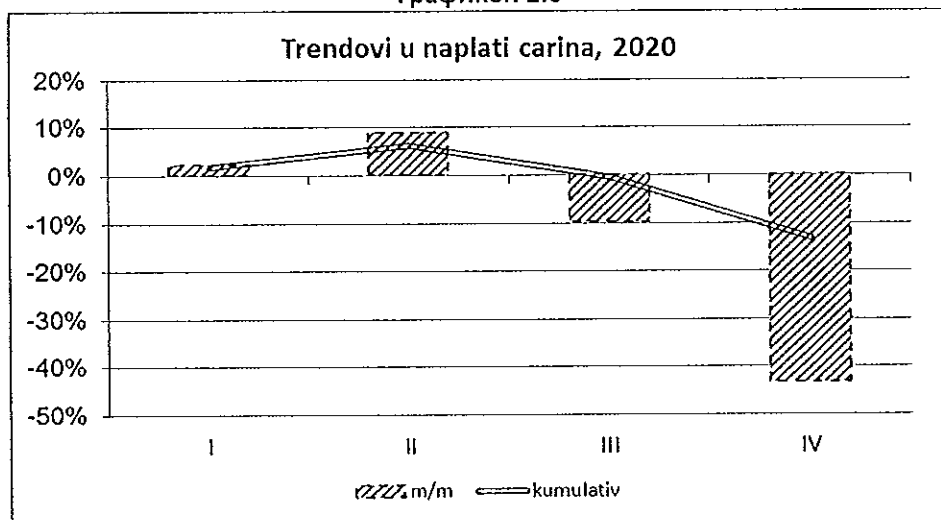
Графикон 2.5

Царине

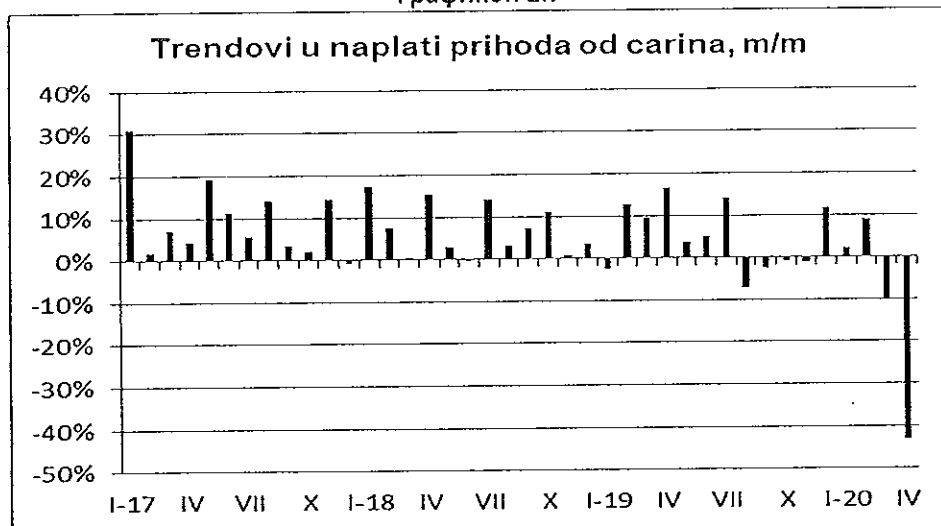
Први квартал 2020. године је донио наплату прихода од царина на нивоу првог квартала 2019, јер су се у марту испољили негативни ефекти затварања граница због вируса корона. У априлу је наплата драматично погоршана, а пад прихода је износио чак 43,3% (графикон 2.6).

Графикон 2.6

Висок пад прихода у априлу је кумулативну наплату прихода од царина довео у негативну зону раста од 13,1%. Погоршање у наплати царина посљедица је кумулативног негативног ефекта пада увоза из ЕУ у дијелу роба под режимом царина, те пада увоза роба из Кине и осталих азијских земаља. У цјелини, позитивни трендови у наплати прихода од царина, који нису били нарушени ни посљедњом фазом либерализације спољнотрговинске размјене примјеном адаптације ССП-а, сада су у великој мјери погоршани (графикон 2.7).

Графикон 2.7

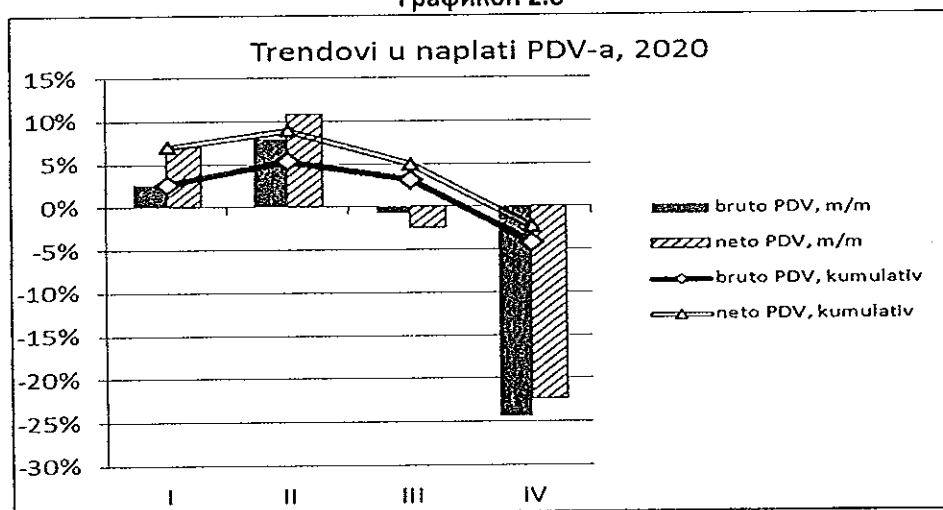

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА-р

ПДВ

У априлу је заустављен растући тренд у наплати прихода од ПДВ-а из првог квартала 2020. године. Остварене су високе негативне стопе раста и бруто и нето наплате, од -23,3% и -20,7% респективно. Високи пад наплате ПДВ-а у априлу довеле су кумулативе бруто и нето ПДВ-е у негативну зону раста од -3,9% и -1,9%, респективно, у односу на исти период 2019 (графикон 2.8).

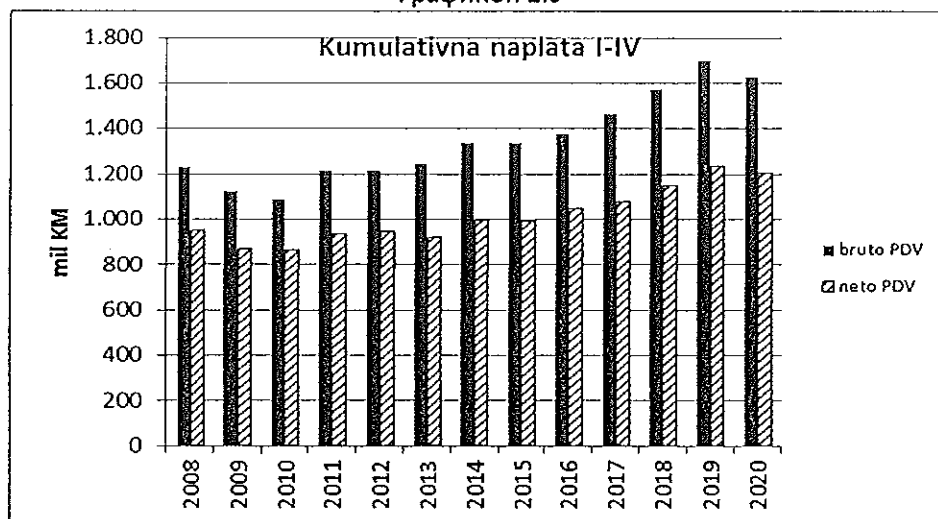
Графикон 2.8

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА-е

Поређење номиналне бруто и нето наплате показује пад и бруто и нето наплате у прва четири мјесеца 2020. године у односу на наплату у претходним годинама у истом периоду. Може се закључити да је, посматрајући наплату ПДВ-а у прва четири мјесеца фискалне године од увођења ПДВ-а до данас, максимум остварен у 2019. години. С друге стране, наплаћени износ прихода у 2020. години, и поред негативних ефеката вируса корона, ипак већи од наплате у 2018. години, која је укључивала ефекте измјена Закона о акцизама (графикон 2.9).

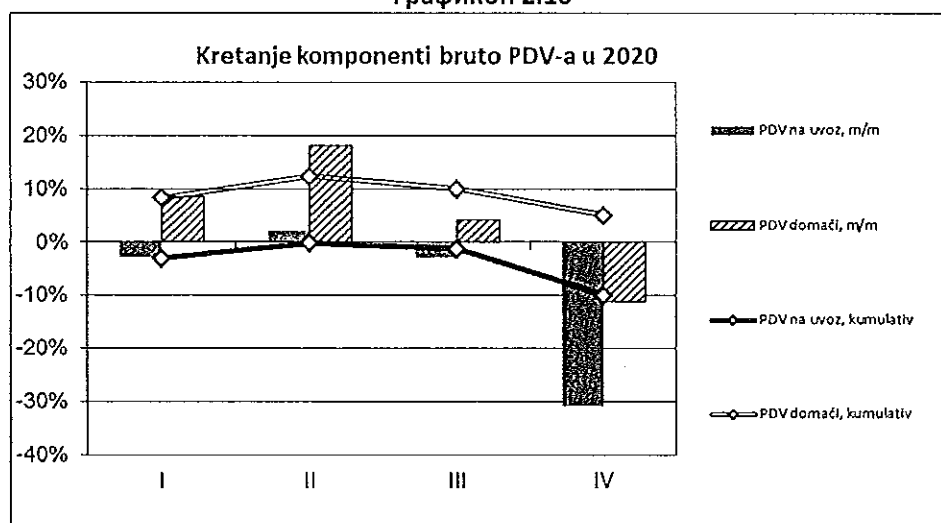
Графикон 2.9

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА-е

Анализа кретања структуре бруто наплате ПДВ-а у априлу 2020. године показује снажан пад наплате ПДВ-а на увоз од 30,7%. Први квартал 2020. године одликовале су осцилирајуће стопе раста ПДВ-а на увоз у распону од -3% и +3%, што је резултирало кумулативним падом од 1,2% на нивоу првог квартала. Међутим, високи пад наплате ПДВ-а на увоз у априлу довео је до пада кумулативне наплате од 9,9% на нивоу четири мјесеца 2020. године (графикон 2.10, „ПДВ на увоз-кумулатив“).

Графикон 2.10

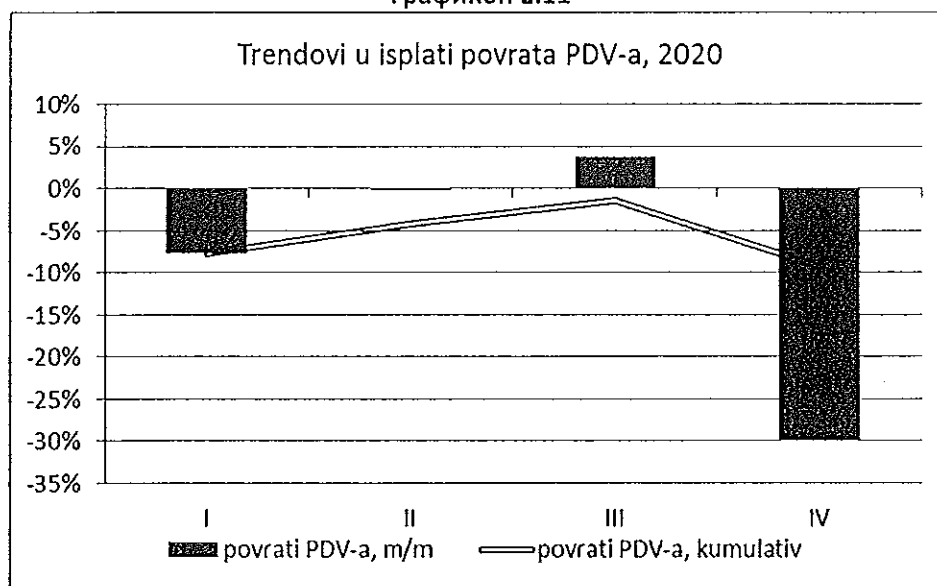

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА-е

С друге стране, након позитивног раста мјесечне наплате домаћег ПДВ-а у првом кварталу у априлу је остварен пад од 7,8%, што је последица пада промета обвезника у марту. Пад наплате домаћег ПДВ-а у априлу је смањио кумулативну стопу раста, али је она и даље у позитивној зони раста, с тим да је на нивоу три мјесеца раст домаћег ПДВ-а износио 9,9%, а на нивоу четири мјесеца раст је смањен на 5,9% (графикон 13, „ПДВ домаћи-кумулатив“). И поред испољавања негативних ефеката вируса корона, остварена стопа раста је и даље изнад ДЕП-ових пројекција потрошње, не само најновијих из маја и априла, већ и претходних ревизија пројекција које су објављене прије појаве вируса корона.

У априлу 2020. године остварен је пад поврата ПДВ-а од 29,9%, као последица смањења извоза, увоза и инвестиција. Високи пад исплата поврата ПДВ-а позитивно је дјеловао на кумулатив исплаћених поврата, који су од почетка године мањи за 9,3% (графикон 2.11).

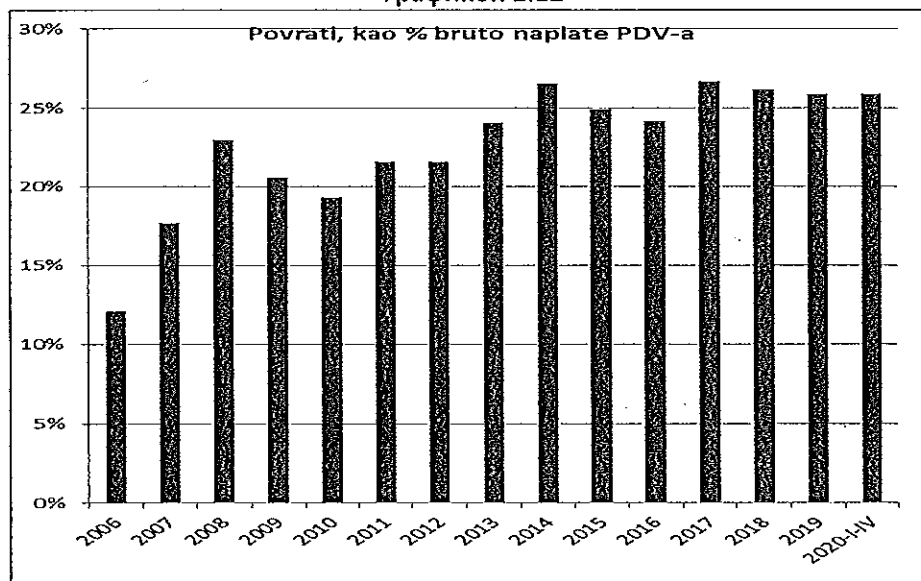
Графикон 2.11

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА-е

Анализа структуре поврата показала је пад исплата поврата обвезницима од 12,8% или номинално 55,4 КМ у претходна четири мјесеца. Ради се о најнижем нивоу исплата поврата у посљедње три године. Код поврата међународним организацијама и пројектима настављен је тренд раста из претходних мјесеци, те је на нивоу четири мјесеца забиљежен раст од 42,3% или номинално 13,2 мил. КМ.

Графикон 2.12

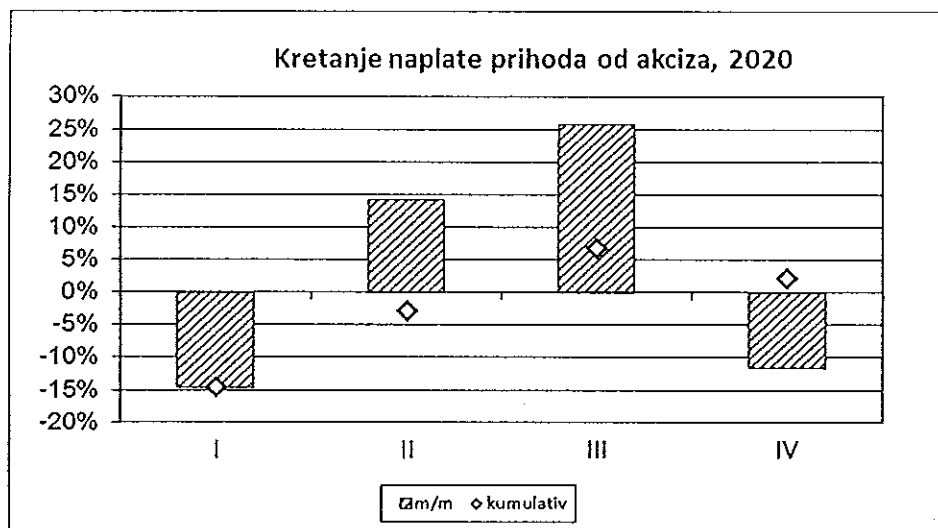
Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА-е

И поред пада бруто ПДВ-а упоредо падају и поврати. Индикатор удјела поврата у бруто наплати ПДВ-а износи 25,8%, што је скоро идентично просјечном удјелу исплаћених поврата у бруто наплати ПДВ-а у 2019. години, а ниже у односу на годишње просјеке у 2014, 2017 и 2018. години (графикон 2.12).

Акцизе

Наплата акциза у прва три мјесеца имала је растући тренд, са великим распоном мјесечних стопа раста. У марту је забиљежена висока стопа раста од 25,8%, што је кумулативну стопу раста повећало на високих 6,8%, изнад свих пројекција реалне потрошње. Међутим, април је донио пад од 11,3%, што је кумулативну стопу раста смањило на 2,3% (графикон 2.13).

Графикон 2.13

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА-е

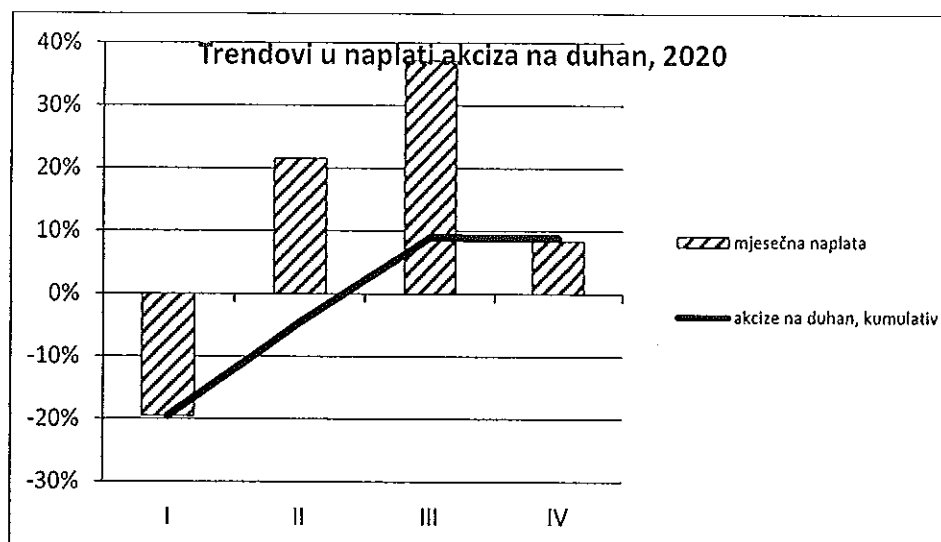
У априлу је забиљежен раст акциза на дуван и акциза на алкохол и алкохолна пића, док је у наплати осталих акцизних производа остварен пад прихода.

Приходи од акциза на дуванске прерађевине су у априлу забиљежили раст од 8,4%, чиме је настављен позитиван тренд раста од мјесеца фебруара (графикон 2.14). Раст наплате акциза у априлу је био достатан да се задржи кумулативна стопа раста на нивоу из првог квартала 2020. године. С обзиром на околности изненађује раст прихода од акциза на дуван, тим више што се акцизе уплаћују на ЈР УИО унапријед, прије самог промета и потрошње. Будући да се ради о неколицини великих свјетских дуванских компанија, могло би се закључити да очекују раст потрошње цигарета и дувана и у вријеме пандемије.

И поред раста прихода од акциза у априлу број акцизних маркица (тј. паковања цигарета) је био мањи за 1,9%. У цјелини, на нивоу четири мјесеца од стране дуванских компанија преузето је 5,8% више акцизних маркица за цигарете него у истом периоду 2019. године, иако су малопродајне цијене цигарета повећане почетком године (графикон 2.15).

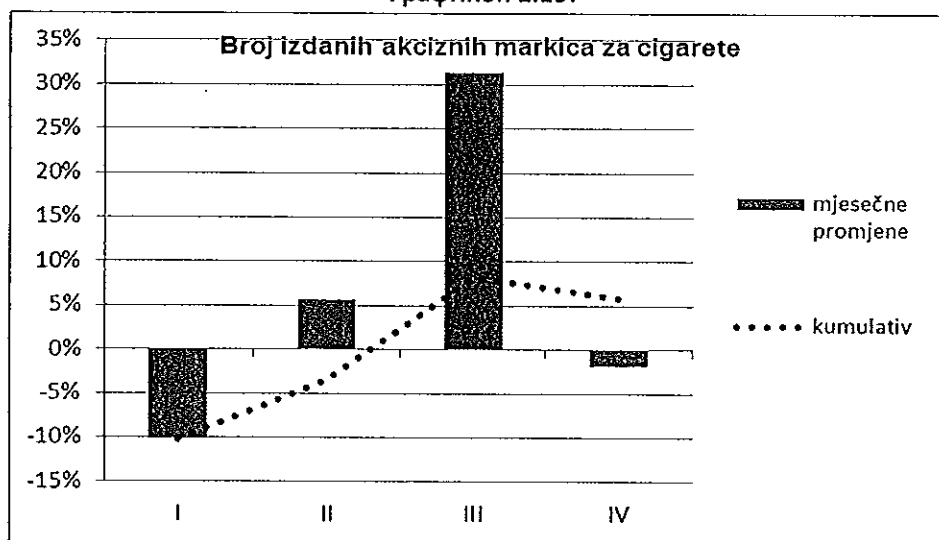
На крају, индикативно је да раст прихода од акциза на цигарете у априлу у цијелости долази од наплате на увезене цигарете. Први пут од успостављања евиденција акцизних маркица, у складу са захтјевима новог Закона о акцизама 2009. године, десило се да није преузета нити једна акцизна маркица за домаће цигарете. То указује на закључак да се не планира домаћа производња цигарета, барем не у наредном периоду. Остаје питање да ли је та пословна одлука само увод у потпуно гашење домаће дуванске индустрије у Сарајеву или је привремена због отежаног пословања у БиХ због вируса корона.

Графикон 2.14.

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА-е

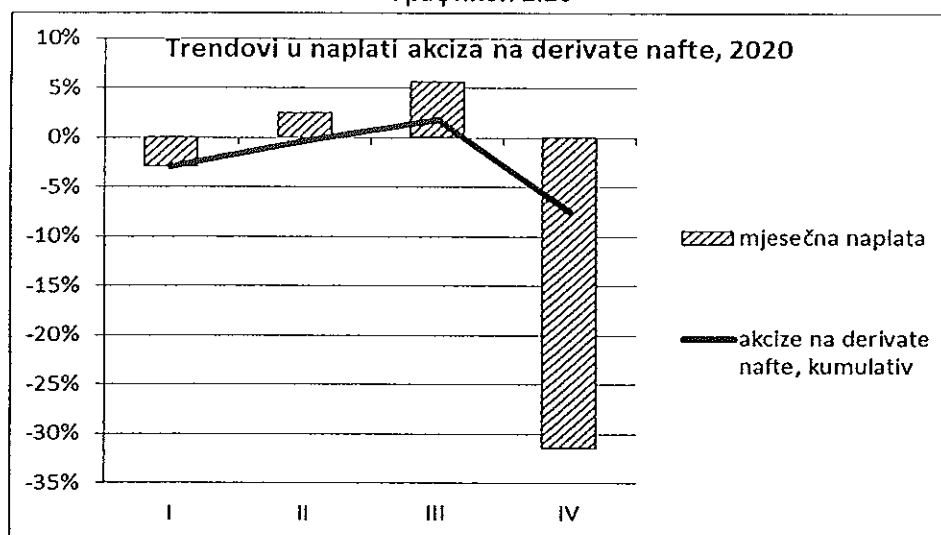
Графикон 2.15.

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА-е

У априлу 2020. године је забиљежен велики пад у наплати прихода од акциза на деривате нафте, чак 31,5%. Пад је очекиван с обзиром на све рестрикције које су биле на снази у БиХ у вези са кретањем грађана, затварањем граница и отежаним увозом, извозом, домаћим транспортом и пословањем компанија у цјелини. Велики пад прихода од акциза у априлу анулирао је раст остварен на нивоу првог квартала те у коначници на нивоу четири мјесеца донио пад од 7,5%. (графикон 2.16, линија кумулатив).

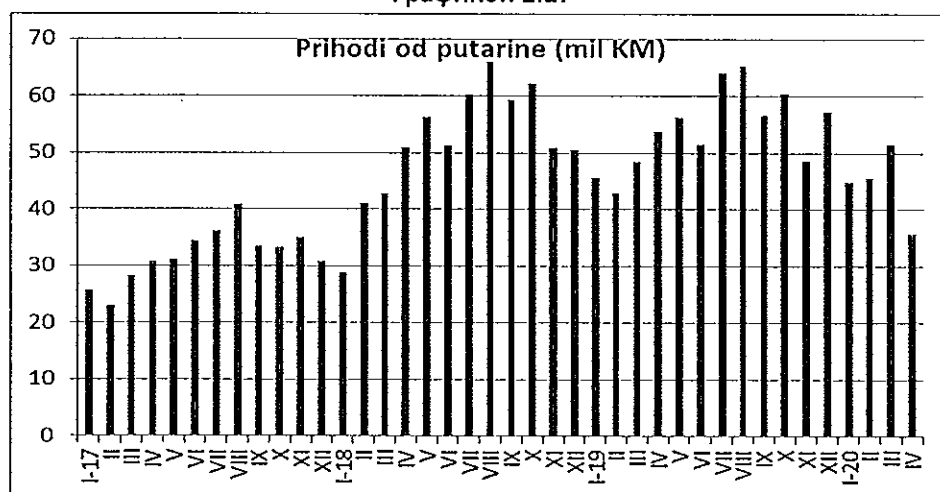
Графикон 2.16

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА-е

Приходи од путарине забиљежили су пад у наплати у априлу од 33,4% (графикон 2.17), а на нивоу четири мјесеца кумулативни пад износи 6,9%.

Графикон 2.17

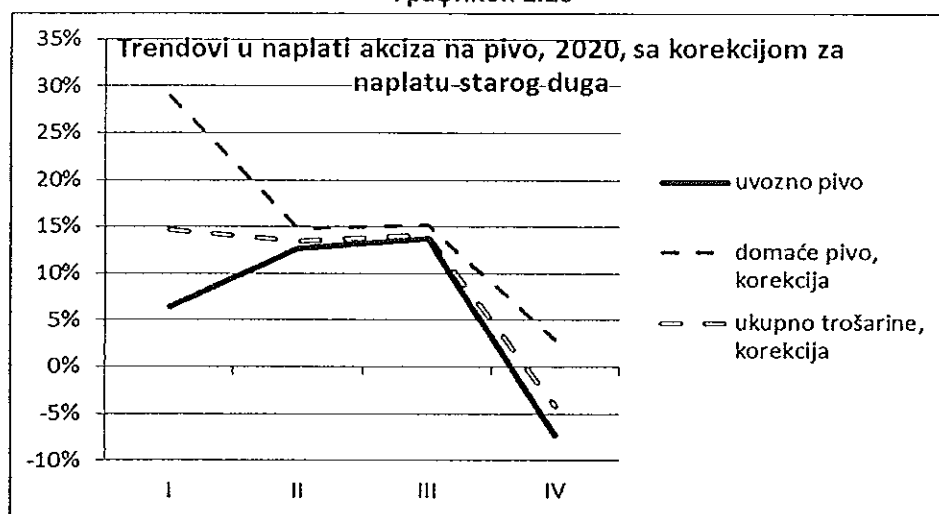

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА-е

У априлу је настављен тренд раста прихода од акциза на алкохол и алкохолна пића, односно тренд пада прихода од акциза на безалкохолна пића.

Након два мјесеца позитивног раста, у априлу је забиљежен висок пад наплате акциза на пиво од 41,9%, што је кумулативну укупну наплату акциза на пиво помјерило у негативну зону раста. Ипак, треба имати у виду да је статистичка основица за поређење из 2019. године виша за износ наплаћених старих дугова по основу акциза на пиво. Након искључивања наплате старог дуга, пад наплате акциза на пиво за четири мјесеца 2020. године износи 4,2%, док је кумулативна наплата акциза на домаћа пива у позитивној зони раста од 3%.

Графикон 2.18

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун ОМА-е

Пројекције прихода од индиректних пореза

Пројекције прихода за период 2020 - 2023 доступне су у табели 2.2. Како би се осигурала упоредивост пројектованих и наплаћених прихода од индиректних пореза, пројекције прихода од индиректних пореза приказане су на готовинској основи у складу са извјештајима УИО-а о наплати по врстама прихода.

Табела 2.2 Пројекције прихода од индиректних пореза у мил КМ (2020-2023), јуни 2020. године

Врста прихода (нето)	у мил. КМ									
	Извршење	Пројекција					Пројектована стопа раста			
		2019	2020	2021	2022		2023	2020	2021	2022
ПДВ	4.022,4	3.849,6	3.978,8	4.125,7	4.285,0		-4,3%	3,4%	3,7%	3,9%
Акцизе	1.533,3	1.493,6	1.548,7	1.599,0	1.651,7		-2,6%	3,7%	3,2%	3,3%
Царине	300,6	273,7	289,6	309,6	334,6		-9,0%	5,8%	6,9%	8,1%
Путарина	650,2	614,4	650,2	670,3	692,3		-5,5%	5,8%	3,1%	3,3%
Остало	35,3	26,5	27,8	29,1	30,6		-24,8%	4,7%	4,9%	5,0%
УКУПНО	6.541,8	6.257,9	6.495,2	6.733,6	6.994,2		-4,3%	3,8%	3,7%	3,9%
Намјенска путарина *)	-406,2	-384,0	-406,4	-418,9	-432,7		-5,5%	5,8%	3,1%	3,3%
СРЕДСТВА ЗА РАСПОДЈЕЛУ	6.135,6	5.873,8	6.088,8	6.314,7	6.561,5		-4,3%	3,7%	3,7%	3,9%

Напомене:

*) Намјенска путарина је до 1.2.2018. износила 0,10 КМ/литар деривата нафте, намијењен у цијелости за изградњу аутопутева, а од 1.2.2018. 0,25 КМ/литар деривата нафте, за изградњу аутопутева (0,20 КМ/литри) и изградњу и реконструкцију осталих путева (0,05 КМ/литри).

**) Износ распоређене намјенске путарине у 2019. години према одредбама Закона о измјенама и допунама Закона о уплатама на Јединствени рачун и распоdjели прихода⁴⁰ не одговара у потпуности износу прикупљене намјенске путарине приказане у табели 3 (406,2 мил. КМ) због примјене новог модела распоdjеле прикупљене намјенске путарине од 1.2.2018. године, према којем се распоdjела не врши на дневној бази, него накнадно, по завршетку мјесеца за претходни мјесец на темељу прелиминарног/коначног извјештаја УИО о наплаћеним приходима по врстама. Распоdjела намјенске путарине од 0,10 КМ/литар деривата по старом моделу дневне распоdjеле окончана је 31.1.2018., а распоdjела намјенске путарине од 0,25 КМ/литар деривата ентитетима и Брчко Дистрикту према новом моделу започела је тек у марту 2018. године.

Табела 2.3 Пројекције прихода од индиректних пореза у % БДП-а (2020 - 2023)

Врста прихода (нето)	у % БДП-а				
	Извршење	Пројекција			
		2019	2020	2021	2022
ПДВ	11,4%	11,2%	11,1%	11,0%	10,9%
Акцизе	4,3%	4,4%	4,3%	4,3%	4,2%
Царине	0,9%	0,8%	0,8%	0,8%	0,9%
Путарина	1,8%	1,8%	1,8%	1,8%	1,8%
Остало	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
УКУПНО	18,5%	18,3%	18,2%	18,0%	17,8%
Намјенска путарина	-1,1%	-1,1%	-1,1%	-1,1%	-1,1%
СРЕДСТВА ЗА РАСПОДЈЕЛУ	17,3%	17,1%	17,1%	16,9%	16,7%

Извор података за БДП: Пројекције ДЕП-а (Макроекономске пројекције 2020-2023, мај 2020), БДП по расходном приступу

Пројекције за 2020. годину

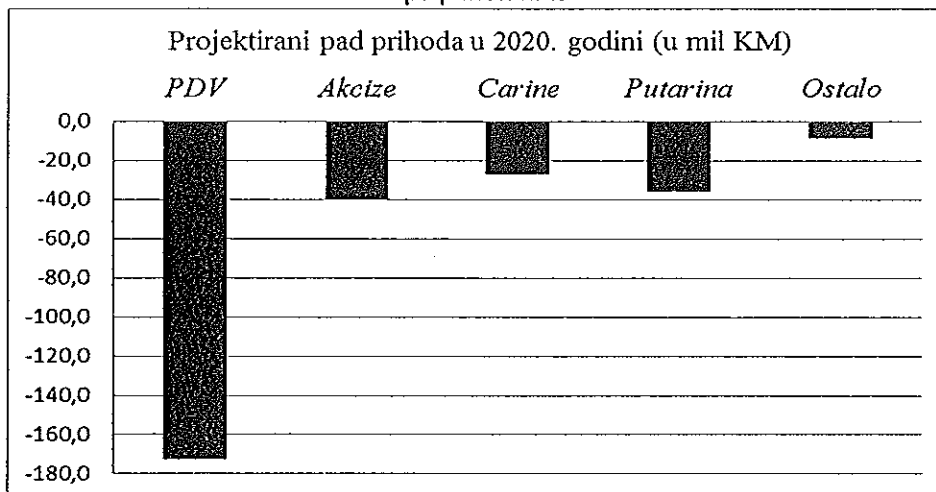
У првом кварталу 2020. године нето наплата прихода од индиректних пореза је била већа за 64,6 мил. КМ од наплате у првом кварталу 2019, односно за 4,4%. Остварена стопа раста у првом кварталу је чак за 1,4 п.п. већа од пројектоване стопе годишњег раста за 2020. годину у пројекцијама ОМА-е из октобра 2019. године. С обзиром на тренутну ситуацију узроковану пандемијом вируса корона, а на основу пројекција макроекономских показатеља (ДЕП, мај 2020), можемо бити сигурни да се позитивни трендови наплате из првог квартала неће наставити у остатку године. Већ у априлу је нето наплата прихода пала за 119,5 мил. КМ или за 22,2% у односу на април 2019. Кумулативна бруто наплата прихода за четири мјесеца 2020. године мања је за 96,8 мил. КМ у односу на наплату у истом периоду 2019. Истовремено су исплате поврата биле мање за 41,8 мил. КМ, што је ублажило укупне негативне резултате кумулативне наплате, те је у коначници нето наплата индиректних пореза мања за 55,0 мил. КМ, односно за 2,7%.

На основу расположивих података о наплати прихода и базне претпоставке ДЕП-ових пројекција да ће криза бити превазиђена у другој половини године, можемо очекивати велики пад прихода у другом кварталу 2020. године, те постепени опоравак наплате у другом полугодишту.

Пројектовани износ нето наплате прихода од индиректних пореза за 2020. годину износи 6.257,9 мил. КМ, што је за 4,3% мање него у 2019. години. Пројектовани пад прихода у апсолутном износу износи 284,0 мил. КМ. Графикон 2.19 приказује учешће појединих врста прихода у пројектованом апсолутном паду у укупних прихода (у мил. КМ).

⁴⁰ Службени гласник БиХ бр. 91/17

Графикон 2.19

Извор: Пројекције ОМА-е, јуни 2020.

ПДВ

На основу података о наплати прихода за прва четири мјесеца, пројектованих негативних ефеката кризе узроковане пандемијом вируса корона и пројекција кретања потрошње, увоза и извоза у 2020. години, очекује се наплата прихода од ПДВ-а у износу од 3.849,6 мил. КМ, што је за 4,3% испод наплате у претходној години. Пројектована стопа пада ПДВ-а је већа од пројектоване стопе пада приватне потрошње. Ово је у складу са дугогодишњим подацима о еластичности ПДВ прихода у односу на приватну потрошњу у БиХ, те налазом Студије ММФ-а која показује да су промјене у наплати пореза више изражене него промјене одговарајуће основице из националних рачуна.⁴¹

Акцизе и путарина

Пројектовани износ укупних прихода од акциза у 2020. години износи 1.493,6 мил. КМ, што је за 39,8 мил. КМ или 2,6% мање од остварења у 2019. години.

Приходи од акциза на деривате нафте и путарина

Претходне двије године обиљежиле су снажне промјене на тржишту деривата нафте због ефеката измјена Закона о акцизама из 2017. године (у примјени од 1.2.2018. г.)⁴². У наведеном периоду је дошло до значајних промјена у структури основице акциза⁴³ на деривате нафте. Учешће лож-уља у основици се значајно смањило са 5,0% у 2017. на 3,4% у 2019. години. Учешће керозина, као компоненте са нанижом збирном стопом опорезивања акцизом и путарином, повећало се са 1,4% на 2,1%.⁴⁴ Упркос нижој стопи акцизе (0,3 КМ/л), високо учешће дизела у основици уз стабилне стопе

⁴¹ Sancak, Velloso and Xing, „Tax Revenue Response to Business Cycle“, IMF Working Paper, 2010

⁴² Измјене политике акциза на деривате нафте и путарине из 2017. године односиле су се на: повећање стопе акцизе на лож-уље са 0,30 на 0,45 КМ/л; увођење акцизе на биогорива и биотечности (0,30 КМ/л); раст стопе намјенске путарине са 0,10 на 0,25 КМ/л (уз раздвајање стопа и средстава према намјени за аутопутеве и друге путеве); те промјене обухвата основице за путарину у смислу укључивања у основицу биогорива и биотечности, те течног нафтног гаса за погон моторних возила („Службени гласник БиХ“, 91/17)

⁴³ Појам „основица“ подразумијева количине израчунате од стране ОМА-е. За акцизе укључује количину увезених деривата нафте и биогорива и количину домаћих деривата и биогорива стављених у промет. Количине из акцизних пријава узете са временским помаком м-1, како би основица била исправно приказана у складу са одредбама Закона о настанку обавезе и плаћању акцизе.

⁴⁴ Треба имати у виду да ове двије категорије деривата нису могле имати значајнији утицај на кретање укупне основице и прихода, с обзиром на њихов низак пондер у основици.

раста потошње, довело је до тога да је ова врста деривата генерирала највећи износ раста прихода од акциза на деривате у периоду 2017 - 2019. Компонента потрошње безоловног бензина (као и његово учешће у основици за акцизе) се смањила, те је имала негативан утицај на стопу раста прихода у наведеном периоду. Укупна основица за акцизе, односно количина опорезованих деривата порасла је за свега 1,5% у наведеном периоду. Наведена стопа је доста испод процијењене двогодишње стопе раста реалног БДП-а и потрошње, а разлоге можемо тражити у расту цијена деривата у посматраном периоду.⁴⁵

Што се тиче прихода од путарине, слика је доста другачија. У 2019. години је наплаћено чак 70,1% више прихода него у 2017. години. Ради се о мултипликованом ефекту раста стопе опорезивања од 60% и основице за опорезивање од 6,3% у наведеном периоду.⁴⁶ Промјене у структури основице, што се тиче компоненти које су биле укључене у 2017. години, нису имале утицаја на ефекте као у случају акциза, с обзиром на јединствену стопу опорезивања деривата путарином. Изузетак је проширење основице на биогорива и течни нафтни гас за погон моторних возила, које је донијело додатне приходе.

Пандемија вируса корона донијела је даљње турбуленције на тржиште деривата нафте. Карантини и изолације, смањење пословних и приватних путовања, забране окупљања, међуградског превоза и кретања због полицијског часа довели су до губитка прихода од акциза у периоду у којем се проводе рестрикције. Потрошња основних животних намирница је ригидна надоле, док се за потрошњу бројних других добара (нпр. намјештај) претпоставља да ће се дијелом надокнадити у периоду након попуштања мјера. Са друге стране, значајан дио потрошње деривата нафте у периоду провођења мјера заштите биће трајно изгубљен и ненадокнадив.

Пад цијена нафте би у наредном периоду требао стимулативно дјеловати на потрошњу. У документу „Макроекономске пројекције за 2020 - 2023“ (ДЕП, мај 2020) се помињу пројекције Европске комисије⁴⁷ и ММФ-а⁴⁸, према којима се очекују знатно ниже цијене сирове нафте у 2020. и 2021. години у односу на 2019. годину.

Табела 2.4 Пројекције цијена сирове нафте, \$/барел (ЕЦБ и ИФО)

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Европска комисија (мај 2020)	64,1	38,4	40,2	н/а	н/а
ММФ (април 2020)	61,4	35,6	37,9	н/а	н/а

Извор: ЕК и ММФ, преузето из „Макроекономске пројекције 2020 - 2023“ (ДЕП, мај 2020)

Полазећи од свега наведеног, а узимајући у обзир пројекције реалних кретања макроекономских показатеља, у 2020. години се очекује пад бруто прихода од акциза на деривате нафте и путарине од 5,3% и 5,5%, респективно у односу на бруто наплату у 2019. години.

⁴⁵ У 2019. години је наплаћено 2,7% више нето прихода од акциза на деривате нафте него у 2017. години (кориговани износ који у обзир узима наплаћене приходе од акциза преко потраживања по основу ПДВ-а).

⁴⁶ Разлози вишег раста основице него у случају акциза су: (1) смањење потрошње лож-уља, што је и био један од циљева измјена Закона, кроз смањење злоупотреба у кориштењу лож-уља као погонског горива; (2) проширење основице за путарину на течни нафтни гас, који није био укључен у основицу за путарину у 2017. години; (3) пад реализације ослобођеног дизел горива које се користи за потребе рудника, термоелектрана и жељезница у наведеном периоду.

⁴⁷ European Commission, European Economic Forecast, Spring 2020, Institutional Paper 125, May 2020

⁴⁸ IMF, World Economic Outlook, April 2020

Приходи од акциза на дуван

Наплата прихода од акциза на дуванске прерађевине у основи зависи од пословних политика три велике свјетске компаније из дуванске индустрије, односно од њихових процјена фактора раста тржишта и утицаја екстерних фактора и ризика. С обзиром да се акцизе на дуванске прерађевине плаћају по преузимању акцизних маркица, односно мјесец до мјесец и по прије увоза цигарета, наплата прихода од акциза у случају дуванских прерађевина не показује актуелну потрошњу крајњих купаца, већ очекивани промет којег пројектују дуванске компаније за будући период. Висок раст наплате прихода од акциза, који је остварен у фебруару 2020. године, био је очекиван с обзиром на чињеницу да су компаније крајем 2019. године преузеле велике количине маркица, што је било довољно за потрошњу у почетном дијелу 2020. године, али раст наплате у марту 37,1% могао се двојачко тумачити. Или дуванске компаније нису очекивале већи пад промета у другом кварталу, иако се већ појавила епидемија у Европи, а потом у БиХ⁴⁹, или су, свјесне проблема код увоза, хтјеле повећати залихе дуванских прерађевина, при томе трпећи финансијске штете због плаћања акциза прије планираних рокова. У априлу је дошло до благог смањења броја издатих акцизних маркица од 2%, што указује на оптимистична предвиђања дуванске индустрије у вези са попуштањем рестриктивних мјера и отварањем граница БиХ. Отварање граница БиХ 1. јуна 2020. године представља позитиван помак у смислу повећања потрошње нерезидената, дијаспоре и грађана БиХ који су привремено на раду изван земље, на првом мјесту. Други фактор опоравка наплате прихода од акциза на дуванске прерађевине је брзина опоравка економије, односно ефикасност мјера које доносе ентитетске владе, које су примарно усмјерене на очување радних мјеста и запослености. Због пада дохотка и запослености могућ је раст сегмента резаног дувана на рачун смањења потрошње цигарета, што умањује наплату акциза будући да је дуван мање опорезован у односу на цигарете.

У таквим околностима процјене у вези са растом тржишта цигарета у наредним кварталима нису оптимистичне, али очекује се да ће раст прихода од акциза од 9% у првом кварталу у највећој мјери санирати негативне трендове у остатаку године. У случају окончања епидемије до јесени извјесно је да се може очекивати раст у четвртом кварталу уколико се нормализује ситуација на границама БиХ и омогући несметан долазак дијаспоре, туриста и осталих нерезидената. Претпоставка је да компаније неће повећавати малопродајне цијене цигарета у овако турбулентним временима по пословање, пуним неизвјесности у погледу тока епидемије, тим више што је посљедњим повећањем на почетку 2020. године просјечна пондерирана цијена цигарета повећана за 5% у односу на 2019. Полазећи од наведених претпоставки у 2020. године се очекује слаб пад прихода од 0,6% у односу на наплату у 2019. Наведени раст је у цијелости резултат раста сегмента продаје резаног дувана.

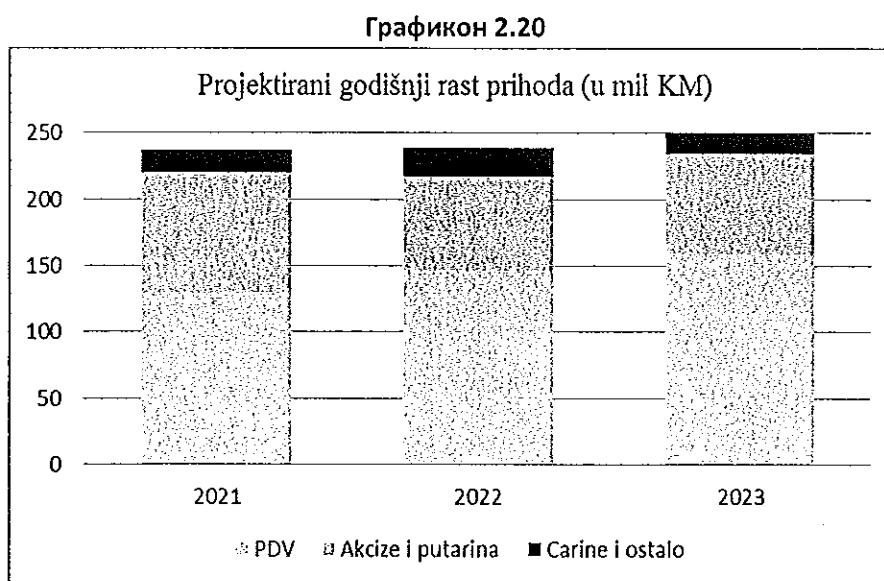
Царине

Пројектовани износ нето прихода од царина у 2020. години износи 273,7 мил. КМ, што је за 9% испод остварења у 2019. Пројекције узимају обзир трендове кретања увоза и царина у прва четири мјесеца 2020. године и претходним годинама, те пројекције кретања увоза (ДЕП).

⁴⁹ Први случај коронавируса у БиХ је потврђен 5.3.2020.

Пројекције за период 2021 - 2023

Пројектоване стопе раста прихода за 2021, 2022. и 2023. годину износе 3,8%, 3,7% и 3,9%, респективно. Пројекција прихода у наведеном периоду заснована је на пројектованим релевантним макроекономским показатељима, историјској сезонској шеми наплате и пројекцијама појединих категорија прихода за 2020. годину. Као и у случају 2020. године, пројекције су израђене на готовинској основи. Претпостављено је да неће бити компензација обавеза за акцизе и путарину и потраживања по основу ПДВ-а. Уколико их евентуално буде, то се може одразити на одступања наплате од пројекција по врстама прихода, а не на укупну наплату индиректних пореза. У графикону 2.20 је приказан пројектовани годишњи раст прихода по врстама.

Највећи генератор суфицита прихода од индиректних пореза у наведеном периоду је ПДВ, с обзиром на његово значајно учешће у приходима, те планираним стабилним стопама раста у складу са пројекцијама кретања потрошње. У све три наведене године приходи од ПДВ-а генеришу преко 54% апсолутног годишњег пројектованог раста прихода.

Приходи од путарине не доприносе значајно пројектованом апсолутном расту прихода у периоду 2021 - 2023. године, због исцрпљивања ефеката раста пореских стопа. У 2021. години је планирана највећа стопа раста путарине у овом периоду, због ниже основице у 2020. године, ради трајно изгубљене потрошње у другом кварталу због ограничавања путовања у вријеме провођења мјера контролисања ширења вируса корона.⁵⁰

Пројекције акциза (изузев дијела акциза на дуван које се наплаћују *ad valorem*) и путарине базиране су на пројекцијама реалних стопа раста одговарајућих пројекција макроекономских показатеља, што је, још један од разлога, поред пада удјела потрошње у БДП-у, тренда пада пројектованих износа прихода у БДП-у (вид. табелу 2.2).

⁵⁰ Дирекција за економско планирање не доставља процјене потрошње по категоријама. На основу расположивих података о наплати индиректних пореза по врстама, процјена ОМА-е је да ће пад потрошње деривата у 2020. години бити већи од пада укупне потрошње, те да ће, због ниже основице, раст потрошње деривата у 2021. години бити већи од раста укупне потрошње.

Окончањем епидемије вируса корона и нормализацијом стања на границама и унутар БиХ може се очекивати стабилизација тржишта дуванских прерађевина, нарочито у погледу потрошње нерезидената, па потом и опоравак. Остварење наведених прогноза зависи од опоравка економије, раста запослености и дохотка, који би могао утицати да се пушачи који су током епидемије прешли на резани дуван поновно врате на потрошњу цигарета. У таквим околностима реално је очекивати прво стагнацију, а потом и опадање тржишта резаног дувана. С обзиром да је пријеко потребно стабилизovati тржиште, очекује се задржавање цијена цигарета у просјеку. Могуће је да ће због позиционирања на тржишту бити промјена цијена појединих брендова, поготово имајући у виду потпуну неизвјесност у вези са будућношћу домаће производње цигарета. Очекује се да ће вриједност тржишта цигарета пратити раст потрошње, што би уз задржавање малопродајних цијена на нивоу из 2020. године могло резултирати растом потрошње цигарета. У наведеним околностима у 2021. години је могуће очекивати раст прихода од акциза на дуван од 2,8%, док се у 2022. и 2023. години очекују стопе раста од 3,5% и 3,6%, респективно. Осим макроекономских трендова и раста дохотка, важан фактор остварења прогнозираног раста наплате прихода од акциза и даље је ефикасност мјера за борбу против црног тржишта.

Разлике у односу на претходне пројекције

ДЕП-ов документ „Макроекономске пројекције 2020 - 2022“ из септембра 2019. године предвиђао је номинални раст БДП-а од 4,4% за 2020. годину, те стопе раста од 5,0% и 5,1% за 2021. и 2020. годину.

Након укључивања процјена ефеката епидемије вируса корона, у ДЕП-овом документу „Макроекономске пројекције 2020 - 2023“ из априла 2020. године пројектоване стопе раста БДП-а су из високих и стабилних (пројектованих у 2019. години) пребачене у негативну зону (види графиконе 1-3 у дијелу 1.1. Пројекције макроекономских показатеља). У документу је наведено да су прогнозе израђене у тренутку недоступних статистичких података за март, мјесец у којем је дошло до обостраних шокова на страни понуде и тражње. Такође је наведено да у су вријеме припреме њиховог извјештаја бројне међународно референтне институције (ММФ, Свјетска банка, ЕК) на седмичној бази вршиле ревизије пројекција економских кретања за 2020. годину, због неизвјесности око дужине трајања и квантификације посљедица пандемије вируса корона.

ДЕП је 1. 6. 2020. године доставио ОМА-и ревидиране пројекције макроекономских показатеља (ДЕП, мај 2020) према којима се предвиђа двоструко већи номинални пад БДП-а у 2020. години, него што је било предвиђено њиховим пројекцијама из априла.⁵¹ Највише су ревидиране пројекције пада приватне потрошње⁵², које имају значајан утицај на пројекције прихода од индиректних пореза.

Разлике пројекција индиректних пореза из јуна 2020. у односу на пројекције из априла 2020. и октобра 2019. године произилазе из промјене трендова наплате појединих врста прихода и промјена у пројекцијама макроекономских показатеља, а представљене су у табелама 2.4. и 2.5 у наставку документа.

Разлике пројекција индиректних пореза у односу на пројекције из октобра 2019. г.

У табели 2.5 представљене су разлике пројекција индиректних пореза (јуни 2020) у односу на пројекције ОМА из октобра 2019. године.

⁵¹ Пројекције из маја предвиђају номинални пад БДП-а 3,1%, док је у пројекцијама из априла био предвиђен пад од 1,5%.

⁵² Пројекције ДЕП-а из маја предвиђају двоструко већи номинални пад приватне потрошње у односу на пројекције ДЕП-а из априла 2020.

Табела 2.5 Разлике пројекција индир. пореза (јуни 2020) у односу на пројекције из октобра 2019. г.

	у мил. КМ					у % БДП-а *)			
	2019**)	2020	2021	2022		2019	2020	2021	2022
ПДВ	19,7	-282,6	-291,9	-302,0		0,1%	-0,8%	-0,8%	-0,8%
Акцизе	12,1	-60,9	-45,7	-40,8		0,0%	-0,2%	-0,1%	-0,1%
Царине	-0,9	-48,3	-57,6	-67,4		0,0%	-0,1%	-0,2%	-0,2%
Путарина	-7,1	-55,3	-32,9	-27,2		0,0%	-0,2%	-0,1%	-0,1%
Остало	5,4	-3,8	-2,9	-2,0		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
УКУПНО	29,2	-450,8	-431,0	-439,4		0,1%	-1,3%	-1,2%	-1,2%

*) Пројекција БДП, ДЕП, мај 2020

**) Подаци за 2019. годину представљају извршење прихода

Разлике извршења прихода у 2019. години и пројекција из октобра 2019. г.

Наплата прихода од индиректних пореза у 2019. години била је за 29,2 мил. КМ виша од ревидираних пројекција из октобра 2019. године (табела 2.5). Нето приходи од ПДВ-а су премашени за 19,7 мил. КМ, док су приходи од акциза премашени за 12,1 мил. КМ. Приходи од царина и путарине су остварени за 0,9 мил. КМ и 7,1 мил. КМ испод пројекција из октобра, респективно. Позитивна разлика од 5,4 мил. КМ се односи на остале приходе (остали и неусклађени приходи на ЈР УИО).

У децембру 2019. године је забиљежен неочекивано висок раст нето прихода од ПДВ-а (11,5%) као резултат снажног раста бруто прихода од 8,6% и ниског раста поврата ПДВ-а по стопи од 1,4%.

Једна од претпоставки ревидираних пројекција из октобра 2019. године била је задржавање цијена цигарета у 2020. години, након окончања процеса хармонизације акцизног оптерећења цигарета са минималном акцизом ЕУ у 2019. години, на нивоу из 2019. Међутим, најави повећања малопродајних цијена од 1. 1. 2020. године била је окидач за гомилање залиха цигарета код дистрибутера пред крај године у очекивању повећања потрошње. Будући да се акцизе на цигарете плаћају *ex-ante*, прије потрошње, ефекти најаве малопродајних цијена у 2020. су се прелили из 2020. у 2019. годину.

Стога се може закључити да су главни разлози већег раста прихода од индиректних пореза у односу на октобарске пројекције били снажан раст наплате нето ПДВ-а и акциза на дуванске прерађевине (чак 46%) у децембру 2019. године.

Разлике пројекција за период 2020 - 2022 у односу на пројекције из октобра 2019.

У односу на пројекције из октобра прошле године, разлике пројекција прихода од индиректних пореза за 2020, 2021. и 2022. годину износе -450,8 мил. КМ, -431,0 мил. КМ и -439,4 мил. КМ, респективно. Разлике су настале због огромних корекција на пројекцијама макроекономских показатеља (ДЕП, мај 2020 у односу на септембар 2019) за 2020. годину, због укључивања процјена ефеката епидемије вируса корона (графикони 1 - 3). Будући да је 2020. година базна за израду пројекција за наредне године, то објашњава значајне разлике у односу на октобарске пројекције и у периоду 2021 - 2022. године.

Разлике пројекција индиректних пореза у односу на пројекције из априла 2020.

У табели 2.6 представљене су разлике пројекција индиректних пореза (јуни 2020) у односу на пројекције ОМА-е из априла 2020. године.

Табела 2.6 Разлике пројекција индир. пореза (јуни 2020) у односу на пројекције из априла 2020. г.

	у мил. КМ					у % БДП-а *)			
	2020	2021	2022	2023		2020	2021	2022	2023
ПДВ	-95,3	-87,7	-83,6	-78,1		-0,3%	-0,2%	-0,2%	-0,2%
Акцизе	-21,9	-15,8	-13,1	-10,0		-0,1%	0,0%	0,0%	0,0%
Царине	-19,4	-18,2	-19,5	-21,0		-0,1%	-0,1%	-0,1%	-0,1%
Путарина	-14,5	-2,7	-1,5	0,4		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Остало	-5,2	-4,3	-3,3	-2,2		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
УКУПНО	-156,4	-128,7	-121,0	-111,1		-0,5%	-0,4%	-0,3%	-0,3%

*) Пројекција БДП, ДЕП, мај 2020

У односу на пројекције из априла ове године, разлике пројекција прихода од индиректних пореза за 2020, 2021, 2022. и 2023. годину износе -156,4 мил. КМ, -128,7 мил. КМ, -121,0 мил. КМ и -111,1 мил. КМ, респективно. Разлике су настале због корекција на пројекцијама макроекономских показатеља (ДЕП) у односу на оне кориштене у априлу, те на основу накнадно расположивих података о наплати прихода у априлу, у којем су били манифестовани први већи ефекти вируса корона на економију БиХ.

Ризици

Пројекције прихода од индиректних пореза за 2020. и наредни трогодишњи период израђене су у тренутку када нису били доступни подаци о наплати прихода по врстама на ЈР УИО за мај, мјесец у којем су испољени значајни ефекти кризе узроковане пандемијом вируса корона. Пројекције макроекономских показатеља, на којима су засноване пројекције прихода, су такође израђене у тренутку када дио статистичких података није био доступан за март, мјесец у којима је дошло до обостраних шокова на страни понуде и тражње. С обзиром на огромне непознанице у тренутку израде пројекција о јачини и трајању шока узрокованог пандемијом вируса корона, те кориштене претпоставке (ДЕП, макроекономске пројекције) да ће криза бити превазиђена у кратком року, истичемо да постоје значајни ризици за остварење пројекција прихода од индиректних пореза, при чему преовладавају ризици лошијег исхода.

С обзиром на основне поставке пројекција индиректних пореза и укупне економске услове у БиХ и у свијету, остварење пројектованог нивоа прихода од индиректних пореза у периоду 2020 - 2023 је подложно сљедећим ризицима:

- пројекције прихода од индиректних пореза уско су у вези са пројекцијама макроекономских показатеља ДЕП-а. Свако одступање ових параметара од пројектованих вриједности представља ризик за пројекције прихода. У ДЕП-у наводе да се ризици за њихове пројекције могу класификовати у двије групе, и то на спољне и унутрашње, при чему су спољни ризици доста извјеснији и утицајнији на кретање економског раста у БиХ. Епидемија вируса Ковид - 19 је примарни ризик за реализацију ДЕП-ових пројекција. Претпоставка пројекција за 2020. и средњорочни временски период је да ће криза имати највећи утицај у првом полугодишту 2020. године, те да ће се негативни утицаји наставити до краја године, али у нешто блажем облику. Евентуално пролонгирање епидемије би даље угрозило пројектоване стопе кретања макроекономских показатеља. С друге стране, као пријетњу реализацији својих пројекција у ДЕП-у наводе унутрашње изазове, односно унутрашње ризике у Босни и Херцеговини (сложен систем доношења одлука, спор темпо провођења економских реформи у земљи). Такође

наводе да би евентуално кашњење у процесу формирања власти могло негативно одразити на планирану динамику извршења јавних инвестиција и укупни економски раст;

- слабији економски опоравак главних извозних партнера БиХ (ЕУ, земље ЦЕФТА-е) повећава ниво ризика за остварење макроекономских пројекција, а тиме и пројекција прихода од индиректних пореза у цјелини;
- слабљење борбе против црног тржишта дуванских прерађевина након окончања хармонизације пореског оптерећења цигарета у БиХ са стандардима ЕУ;
- масован одлив становништва може проузроковати смањење опорезиве потрошње коју су незапослени грађани који напуштају БиХ финансирали дохоцима из сиве економије или из дознака из иностранства, као и потрошње радно активних особа које напуштају БиХ, чији ће се доходак због сељења породица већином трошити изван БиХ;
- појава екстерних шокова, у виду раста цијена нафте и деривата на свјетском тржишту изван садашњих очекивања, погодила би тржиште деривата у БиХ и негативно би се одразила на потрошњу деривата, а тиме и на извршење пројекција прихода од акциза на деривате и путарине из цијене нафтних деривата.

Фискални циљеви и фискалне политике у БиХ

Примарни фискални биланс, дефинисан у складу са чланом 1. ставом 2. Закона о Фискалном савјету у Босни и Херцеговини, планира се у 2021. години у виду дефицита, у износу 833,7 мил. КМ или 2,34% пројектованог БДП-а за 2021. годину⁵³, од чега:

- институције БиХ планирају дефицит од 93,4 мил. КМ,
- Република Српска планира дефицит од 669,9 мил. КМ,
- Федерација БиХ планира дефицит од 70,4 мил. КМ и
- Брчко Дистрикт планира неутралан финансијски резултат.⁵⁴

Ниво и структура јавне потрошње

Ниво јавних расхода, као удио у БДП-у, у периоду 2021 - 2023. године треба смањивати с циљем да ниво јавних расхода консолидовано на нивоу БиХ буде испод 40% БДП-а.

Табела 3.1 Укупни јавни расходи у БиХ у периоду 2020 - 2023. године (у мил. КМ)

Расходи	2020.	2021.	2022.	2023.
Институције БиХ	991,4	1.022,4	1.022,4	1.010,7
Федерација БиХ	9.467,80	9.081,30	9.132,20	9.170,20
Република Српска	5.519,08	5.226,35	5.097,39	4.808,71
Брчко Дистрикт	256,1	236,3	243,9	251,2

⁵³ Према процјенама ДЕП-а, БДП за 2021. годину у БиХ је пројектован у износу 35.709 мил. КМ.

⁵⁴ Погледати табеле од 3.2 до 3.6.

Укупно расходи (консолидовано) (А)	16.234,38	15.566,35	15.495,89	15.240,81
БДП	34.283	35.709	37.460	39.226
Институције БиХ	2,9%	2,9%	2,7%	2,6%
Федерација БиХ	27,6%	25,4%	24,4%	23,4%
Република Српска	16,1%	14,6%	13,6%	12,3%
Брчко Дистрикт	0,7%	0,7%	0,7%	0,6%
Укупно у БДП-у (А)	47,4%	43,6%	41,4%	38,9%

Извор: Рачунице Савјетодавне групе Фискалног савјета БиХ

У периоду 2021 - 2023. године потребно је учинити додатне напоре како би се промијенила структура јавне потрошње у правцу јачања капиталних инвестиција, а на терет смањења текућих расхода. Наравно, не смијемо заборавити посљедице које трпи првенствено реални сектор, па тако и буџети свих нивоа власти у БиХ, изузев буџета институција БиХ, као посљедица пандемије изазване вирусом корона. С тим у вези, са посебном резервом треба узети све наведене процјене и пројекције, које ће можда у неком моменту захтијевати и ревизију Глобалног оквира фискалног биланса и политика у БиХ за период 2021 - 2023. године, а посебно његових кључних одредница.

Табеларни преглед оквира буџета

Структура расхода буџета је илустративна и оквирна, а сваки ниво власти у складу са усвојеним политикама утврђује коначну структуру расхода и прихода у својим ДОБ-овима и годишњим буџетима. У табеларном прегледу оквира буџета (у наставку) дат је консолидовани преглед прихода, расхода, финансирања и примарног биланса за период 2019 - 2023. године, односно преглед за институције БиХ, Републику Српску, Федерацију БиХ и Брчко Дистрикт, те консолидовано за БиХ.

Извјештај укључује:

- приходе, расходе и финансирање буџета институција БиХ (табела 3.2);
- приходе, расходе и финансирање буџета Републике Српске (фонд 01) и фондова 02 до 05; приходе, расходе и финансирање корисника буџета Републике који послују путем властитих банковних рачуна изван ГКТ-а; приходе, расходе и финансирање буџета општина и градова; приходе, расходе и финансирање финансијских планова ванбуџетских фондова; приходе, расходе и финансирање финансијских планова ЈП „Путеви РС“ и ЈП „Аутопутеви РС“, те ино пројекте, средства escrow рачуна и путарине (табела 3.3);
- приходе, расходе и финансирање буџета ФБиХ; приходе, расходе и финансирање буџета кантона; приходе, расходе и финансирање буџета општина и градова; приходе, расходе и финансирање финансијских планова ванбуџетских фондова и кантоналних дирекција за путеве; приходе, расходе и финансирање јавних предузећа и ино пројекте (табела 3.4), и
- приходе, расходе и финансирање буџета Брчко Дистрикта и фондова у Брчко Дистрикту (табела 3.5).

Напомена: Приликом поређења извјештаја по нивоима треба водити рачуна о разликама у обухвату података.

Табела 3.2. Оквир буџета институција БиХ (у мил. КМ)

Институције БиХ (А)	Извршење 2019.	Приједлог 2020.	План 2021.	Пројекција 2022.	Пројекција 2023.
Приходи	926,2	926,8	929,0	927,6	936,5
Порески приходи	750,0	780,0	780,0	780,0	780,0
Индиректни порези	750,0	780,0	780,0	780,0	780,0
Директни порези	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Остали порески приходи	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Доприноси	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Грантови и трансфери	13,9	0,7	0,6	0,5	0,5
Остали приходи	162,3	146,1	148,4	147,1	156,0
Расходи	875,7	991,4	1.022,4	1.022,4	1.010,7
Бруто плате и накнаде	666,9	701,7	751,2	752,5	755,4
Издаци за материјал и услуге	159,1	171,1	180,8	186,2	179,7
Камате	0,9	1,0	1,0	0,9	0,8
Субвенције, социјална давања и трансфери	13,4	17,0	13,0	13,1	13,0
Остали расходи	15,1	59,8	15,3	16,0	16,2
Нето издаци за нефинансијску имовину	20,3	40,8	61,1	53,7	45,6
Биланс	50,5	-64,6	-93,4	-94,8	-74,2
Финансирање	-50,5	64,6	93,4	94,8	74,2
Унутрашње	-47,2	69,2	98,1	6,9	7,5
Отплата унутрашњег дуга	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Остало (+/-)	-47,2	69,2	98,1	6,9	7,5
Спољно	-3,3	-4,6	-4,7	-4,7	-16,4
Повлачење ино кредита	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Отплата главнице ино кредита	-3,3	-4,6	-4,7	-4,7	-16,4
Непокривени вишак расхода	0,0	0,0	0,0	92,6	83,1

Извор: Министарство финансија и трезора БиХ

Табела 3.3. Оквир буџета Републике Српске (у мил. КМ)

РЕПУБЛИКА СРПСКА	Извршење 2019.	План 2020.	План 2021.	Пројекција 2022.	Пројекција 2023.
Приходи	4.607,9	4.505,8	4.556,4	4.692,4	4.842,2
Порески приходи	2.525,9	2.490,4	2.552,5	2.642,5	2.740,8
Индиректни порези	2.034,8	1.980,4	2.052,2	2.126,2	2.205,3
Директни порези	460,2	474,6	459,1	474,1	491,9
Остали порески приходи	30,9	35,5	41,2	42,3	43,5
Доприноси	1.609,1	1.620,9	1.613,6	1.656,5	1.704,2
Грантови и трансфери	83,7	7,5	17,4	10,6	6,0
Остали приходи	389,3	387,1	372,9	382,8	391,2
Расходи	4.482,3	5.519,1	5.226,4	5.097,4	4.808,7
Бруто плате и накнаде	1.003,0	1.106,9	1.116,2	1.123,9	1.130,0
Издаци за материјал и услуге	370,1	407,8	403,2	393,0	400,1
Кamate	136,4	138,7	146,0	164,8	170,5
Субвенције, социјална давања и трансфери	2.273,1	2.538,9	2.453,5	2.466,7	2.470,4
Остали расходи	194,8	204,7	169,6	167,5	168,9
Нето издаци за нефинансијску имовину	504,8	1.122,1	937,8	781,6	468,8
Биланс	125,6	-1.013,3	-669,9	-405,0	33,5
Финансирање	-125,5	1.013,3	669,9	405,0	-33,5
Домаће	-152,4	499,7	237,3	184,5	-116,4
Отплата унутрашњег дуга	-381,8	-274,2	-410,8	-394,2	-355,6
Остало (+/-)	229,4	773,8	648,1	578,7	239,2
Спољно	34,8	513,7	349,4	176,7	62,0
Повлачење ино кредита / средстава	297,3	743,3	612,6	452,1	827,1
Отплата главнице ино кредита	-262,5	-229,6	-263,1	-275,4	-765,1
Статистичка разлика и непокривени вишак расхода	-8,0	-0,1	83,2	43,8	20,9

Извор: Министарство финансија Републике Српске

Табела 3.4 Оквир буџета Федерације БиХ (у мил. КМ)

ФЕДЕРАЦИЈА БиХ	Извршење 2019.	Приједлог 2020.	План 2021.	Пројекција 2022.	Појекција 2023.
Приходи	9.424,0	8.721,4	9.010,9	9.294,8	9.548,5
Порески приходи	4.526,6	3.830,6	3.957,1	4.100,1	4.256,9
Индиректни порези	3.608,9	3.235,2	3.346,7	3.471,6	3.610,6
Директни порези	916,8	594,6	609,6	627,7	645,4
Остали порески приходи	0,9	0,8	0,8	0,8	0,9
Доприноси	3.688,8	3.434,4	3.557,4	3.655,4	3.736,6
Грантови и трансфери	25,2	30,1	21,4	22,0	22,2
Остали приходи	1.183,4	1.426,3	1.475,0	1.517,3	1.532,8
Расходи	8.957,6	9.467,8	9.081,3	9.132,2	9.170,2
Бруто плате и накнаде	2.087,7	1.957,2	1.982,7	1.994,3	2.004,9
Издаци за материјал и услуге	1.939,2	1.862,5	1.908,0	1.921,2	1.976,2
Кamate	127,8	143,4	161,9	169,1	148,1
Субвенције, социјална давања и трансфери	4.024,4	4.702,5	4.179,7	4.198,0	4.216,8
Остали расходи	195,5	284,4	308,4	304,3	276,2
Нето издаци за нефинансијску имовину	583,0	517,8	540,6	545,3	548,0
Биланс	466,4	-746,4	-70,4	162,6	378,3
Финансирање	-466,4	746,4	70,4	-162,6	-378,3
Домаће	-135,9	368,0	-47,8	-47,8	-48,0
Отплата унутрашњег дуга	-224,0	-452,0	-507,8	-637,8	-478,0
Остало (+/-)	88,1	820,0	460,0	590,0	430,0
Спољно	-210,2	667,4	85,6	-350,0	-509,2
Повлачење ино кредита	281,8	1.122,2	542,3	81,2	120,2
Отплата главнице ино кредита	-492,0	-454,8	-456,7	-431,2	-629,4
Непокривени вишак расхода	-120,3	-289,0	32,6	235,2	178,9

Извор: Министарство финансија Федерације БиХ

Табела 3.5 Оквир буџета Брчко Дистрикта (у мил. КМ)

БРЧКО ДИСТРИКТ	Извршење 2019.	Приједлог 2020.	План 2021.	Пројекција 2022.	Појекција 2023.
Приходи	225,3	229,5	236,3	243,9	251,2
Порески приходи	213,8	217,7	224,5	232,1	239,1
Индијектни порези	184,7	187,8	194,6	202,2	208,3
Директни порези	29,1	29,9	29,9	29,9	30,8
Остали порески приходи	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Доприноси	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Грантови и трансфери	0,6	0,0	0,0	0,0	0,1
Остали приходи	10,9	11,8	11,8	11,8	12,0
Расходи	208,1	256,1	236,3	243,9	251,2
Бруто плате и накнаде	77,0	92,0	92,4	92,6	95,5
Издаци за материјал и услуге	30,5	39,3	36,7	37,0	38,2
Камате	9,1	9,6	8,2	8,3	8,6
Субвенције, социјална давања и трансфери	85,9	78,0	84,1	85,1	87,8
Остали расходи	2,8	5,0	4,7	10,6	10,9
Нето издаци за нефинансијску имовину	2,8	32,2	10,2	10,3	10,2
Биланс	17,2	-26,6	0,0	0,0	0,0
Финансирање	-17,2	26,6	0,0	0,0	0,0
Домаће	5,1	19,8	0,0	0,0	0,0
Отплата унутрашњег дуга	-0,6	13,2	0,0	0,0	0,0
Остало (+/-)	5,7	6,6	0,0	0,0	0,0
Спољно	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0
Повлачење ино кредита	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0
Отплата главнице ино кредита	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Непокривени вишак расхода	-22,8	6,8	0,0	0,0	0,0

Извор: Дирекција за финансије Брчко Дистрикта

Табела 3.6 Консолидовано БиХ (у мил. КМ)

БИХ	Извршење 2019.	План 2020.	План 2021.	Пројекција 2022.	Пројекција 2023.
Приходи	15.183,4	14.383,5	14.732,7	15.158,7	15.578,4
Порески приходи	8.016,3	7.318,7	7.514,1	7.754,7	8.016,8
Индиректни порези	6.578,4	6.183,4	6.373,5	6.580,0	6.804,2
Директни порези	1.406,1	1.099,1	1.098,6	1.131,7	1.168,1
Остали порески приходи	31,8	36,3	42,0	43,1	44,4
Доприноси	5.297,9	5.055,3	5.171,0	5.311,9	5.440,8
Грантови и трансфери	123,4	38,3	39,4	33,1	28,8
Остали приходи	1.745,9	1.971,3	2.008,1	2.059,0	2.092,0
Расходи	14.523,7	16.234,4	15.566,4	15.495,9	15.240,8
Бруто плате и накнаде	3.834,6	3.857,8	3.942,5	3.963,3	3.985,8
Издаци за материјал и услуге	2.498,9	2.480,7	2.528,7	2.537,4	2.594,2
Камате	274,2	292,7	317,1	343,1	328,0
Субвенције, социјална давања и трансфери	6.396,8	7.336,4	6.730,3	6.762,9	6.788,0
Остали расходи	408,2	553,9	498,0	498,4	472,2
Нето издаци за нефинансијску имовину	1.110,9	1.712,9	1.549,7	1.390,9	1.072,6
Биланс	659,7	-1.850,8	-833,7	-337,2	337,6
Финансирање	-659,6	1.850,9	833,7	337,2	-337,6
Домаће	-330,4	956,7	287,6	143,6	-156,9
Отплата унутрашњег дуга	-606,4	-713,0	-918,6	-1.032,0	-833,6
Остало (+/-)	276,0	1.669,6	1.206,2	1.175,6	676,7
Спољно	-178,2	1.176,5	430,3	-178,0	-463,6
Повлачење ино кредита	579,6	1.865,5	1.154,9	533,3	947,3
Отплата главнице ино кредита	-757,8	-689,0	-724,5	-711,3	-1.410,9
Статистичка разлика и непокривени вишак расхода	-151,1	-282,3	115,8	371,6	282,9

Извор: Рачунице Савјетодавне групе Фискалног савјета БиХ

Горње границе задужења буџета

Ограничења износа дуга на свим нивоима власти у Босни и Херцеговини утврђена су законима, и то:

- Законом о задуживању, дугу и гаранцијама Босне и Херцеговине („Службени гласник Босне и Херцеговине“, број 52/05),
- Законом о задуживању, дугу и гаранцијама Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, бр. 71/12, 52/14 и 114/17), и
- Законом о дугу, задуживању и гаранцијама у Федерацији Босне и Херцеговине („Службене новине Федерације БиХ“, бр. 86/07).

Република Српска

Законом о задуживању, дугу и гаранцијама Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, бр. 71/12, 52/14 и 114/17) утврђено је да јавни дуг Републике Српске (дуг Републике Српске, дуг јединица локалне самоуправе и дуг фондова социјалне сигурности) на крају фискалне године не може бити већи од 55% БДП-а оствареног у тој години (у 2021. години: 6.664,35 мил. КМ⁵⁵), док укупан дуг Републике Српске (јавни дуг Републике Српске, дуг јавних предузећа, Инвестиционо-развојне банке Републике Српске и институција јавног сектора) на крају фискалне године не може бити већи од 60% БДП-а оствареног у тој години (у 2021. години: 7.270,2 мил. КМ). Законом о допунама Закона о задуживању, дугу и гаранцијама Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, број 52/14) дефинисано је да се дуг настао по основу задужења за финансирање санације штете из Јединственог регистра, прописаног у Закону о фонду солидарности за обнову Републике Српске, изузима из ограничења која су прописана за укупан и јавни дуг Републике Српске.

Федерација БиХ

Укупан приход градова и општина у Федерацији БиХ остварен у 2019. години износи 938,3 мил. КМ.

Градови и општине се, у складу са одредбама Закона о дугу, задуживању и гаранцијама, могу дугорочно задужити уколико у вријеме одобрења задужења износ сервисирања дуга који доспијева у свакој наредној години, укључујући и сервисирање за предложено ново задужење и све зајмове за које су издате гаранције града и општине, не прелази 10% прихода остварених у претходној фискалној години. 10% прихода општина и градова остварених у 2019. години износи 93,83 мил. КМ, што представља законско ограничење укупног годишњег сервисирања обавеза свих градова и општина, с тим што се сваки град/општина појединачно може задужити уколико у вријеме одобрења дугорочног задужења износ сервисирања дуга који доспијева у свакој наредној години, укључујући и сервисирање за предложено ново задужење и све зајмове за које су издате гаранције града/општине, не прелази 10% прихода конкретног града/општине остварених у претходној фискалној години.

⁵⁵ Процијењени БДП Републике Српске за 2021. годину износи 12.117 милиона КМ (Програм економских реформи Републике Српске за период 2020 - 2022. године („Службени гласник Републике Српске“, број: 112/19).

Укупан приход кантона у Федерацији БиХ остварен у 2019. години износи 2.492,6 мил. КМ.

Кантони се, у складу са одредбама Закона о дугу, задуживању и гаранцијама, могу дугорочно задужити уколико у вријеме дугорочног задужења износ сервисирања дуга за укупан унутрашњи и спољни дуг и гаранције кантона које доспијевају у свакој наредној години, укључујући и сервисирање за предложено ново задужење и све зајмове за које су издате гаранције кантона, не прелазе 10% прихода остварених у претходној фискалној години и у оквирима укупних ограничења. 10% прихода кантона остварених у 2018. години износи 249,26 мил.КМ, што представља износ укупног могућег годишњег сервисирања свих дугова (обавеза) кантона, с тим што се сваки кантон појединачно може задужити уколико у вријеме дугорочног задужења износ сервисирања дуга за укупан унутрашњи и спољни дуг и гаранције које доспијевају у свакој наредној години, укључујући и сервисирање за предложено ново задужење и све зајмове за које су издате гаранције кантона, не прелазе 10% прихода конкретног кантона остварених у претходној фискалној години.

Консолидовани приход Федерације БиХ и кантона у 2019. години износи 4.522,7 мил. КМ, од чега:

- Федерација БиХ 2.030,1 мил. КМ
- Кантони 2.492,6 мил. КМ

Федерација се може дугорочно задужити уколико износ сервисирања дуга за укупан унутрашњи и спољни дуг и гаранције које доспијевају у свакој наредној години, укључујући и сервисирање за предложено ново задужење и све зајмове за које су издате гаранције Федерације, заједно са ограничењима износа дуга кантона не прелазе 18% консолидованих прихода Федерације и кантона остварених у претходној фискалној години. Годишње сервисирање дуга Федерације и кантона може износити максимално 18% консолидованих прихода Федерације и кантона остварених у 2019. години, односно до 814.095.277 КМ. Годишњи сервис дуга у 2019. години свих нивоа власти у Федерацији БиХ може износити до 907,53 мил. КМ годишње, од чега:

- сервис дуга општина и градова до 93,83 мил. КМ (10% у односу на укупан приход у 2019. години)
- сервис дуга кантона до 249,26 мил. КМ (10% у односу на укупан приход кантона у 2019. години)
- сервис дуга Федерације БиХ до 564,84 мил. КМ, што представља разлику између 814,1 мил. КМ (колико износи 18% консолидованих прихода Федерације БиХ и кантона из 2019. године) и 249,26 мил. КМ (што је 10% прихода кантона остварених у 2019. години).